

ทฤษฎีความรับผิดชอบของคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน

การดำเนินธุรกิจใดๆที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงิน อาจเกิดมูลเหตุแห่งการฟ้องร้องคดีที่เกี่ยวข้องกับตั๋วเงินได้ ๒ ประเด็น ประการแรก เจ้าหนี้อาจฟ้องเรียกร้องให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไม่ปฏิบัติตามสัญญาอันเป็นมูลเหตุให้มีการออกตั๋วเงินนั้น หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฟ้องบังคับตามมูลหนี้เดิม กับอีกประการหนึ่งคือ เจ้าหนี้ฟ้องเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามความมั่นสัญญาที่ปรากฏอยู่ในตั๋วเงินหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ตามตั๋วเงินนั่นเอง

ตัวอย่าง

ค้าขายสินค้าให้แก่อตามสัญญาซื้อขาย แต่ไม่ได้กำหนดวิธีการชำระเงินไว้ คำอาจปฏิเสธไม่ยอมรับการชำระหนี้ค่าสินค้าด้วยเช็คของแดงได้ เพราะคำมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามกฎหมาย แต่ถ้าคำยอมรับเช็คของแดงไว้ เป็นการชำระหนี้ค่าสินค้า ดังนี้ ถือว่าคำรับชำระหนี้ไว้โดยมีเงื่อนไขว่าหนี้ค่าสินค้าครบถ้วนต่อ เมื่อได้มีการจ่ายเงินตามเช็คก่อน และเมื่อมีการจ่ายเงินตามเช็คแล้ว เวลาของการชำระหนี้นี้มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่ได้รับเช็คนั้นไว้ ถ้าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน คำสามารถเลือกฟ้องแดงตามมูลหนี้เดิม คือตามมูลหนี้ของสัญญาซื้อขายก็ได้ เนื่องจากคำยังไม่ได้รับชำระราคาสินค้าหรือคำอาจเลือกฟ้องแดงให้ชำระหนี้ตามตั๋วเงินนั้นก็ ได้ การฟ้องบังคับให้ชำระเงินตามตั๋วเงินนี้ คำสามารถฟ้องได้ไม่เพียงแต่แดงผู้ซื้อสินค้าเท่านั้น แต่คำสามารถฟ้องบุคคลใดก็ได้ที่เป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินก่อนที่คำจะได้รับตั๋วเงินมาจากแดง

๓.๑ องค์ประกอบของความรับผิดของคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๐๐ วรรค ๑ มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ (The Bills of Exchange Act, 1882) ของอังกฤษและจากมาตรา ๓ - ๕๐๑ แห่ง Uniform Commercial Code ของอเมริกาแล้ว จะเห็นว่ากฎหมายตั๋วเงินของทั้งสามประเทศวางหลักความรับผิดตามตั๋วเงินไว้เหมือนกันว่า "ความรับผิดของคู่สัญญาในตั๋วเงินตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินของคู่สัญญานั้น" (liability based on signature) โดยกฎหมายตั๋วเงินของทั้งสามประเทศดังกล่าว วางหลักความรับผิดตามตั๋วเงินไว้โดยละเอียดดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๐๐ วรรค ๑ บัญญัติว่า

"บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน ย่อมจะต้องรับผิดตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น"

พระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ มาตรา ๒๓ ของอังกฤษ บัญญัติว่า

"บุคคลจะมีความรับผิดตามตั๋วเงินในฐานะ เป็นผู้สั่งจ่ายผู้สลักหลัง หรือผู้รับรองตั๋วเงินต่อเมื่อใดลงลายมือชื่อในตั๋วไว้ในฐานะ เช่นนั้น แต่ท่านบัญญัติไว้ด้วยว่า

(๑) เมื่อบุคคลใดลงชื่อในตั๋วโดยอาศัยชื่อการค้า หรือชื่อบุคคลอื่น ท่านว่าบุคคลนี้ต้องรับผิดตามตั๋ว เสมือนดังว่า ใดลงชื่อของตนเอง

(๒) เมื่อหุ้นส่วนคนใดลงลายมือชื่อห่างหุ้นส่วนในตั๋ว การลงชื่อเช่นนั้น ท่านถือเท่ากับว่า เป็นการลงชื่อของหุ้นส่วนทุกคนในห้างหุ้นส่วนนั้น"

"23 No person is liable as drawer, indorser, or acceptor of a bill who was not signed it as such; provided that.

(1) Where a person signs a bill in a trade or assumed name, he is liable thereon as if he had signed it in his own name

(2) The signature of the name of a firm is equivalent to the signature by the person so signing of the names of the persons liable as partners in that firm.

Uniform Commercial Code มาตรา ๓ - ๔๐๑ ของอเมริกาบัญญัติว่า
"ลายมือชื่อ

(๑) บุคคลไม่จำต้องรับผิดชอบตราสาร เว้นแต่จะปรากฏลายมือชื่อของบุคคลนั้นในตราสารนั้น

(๒) ลายมือชื่ออาจลงในตราสารโดยใช้ชื่อใดก็ได้ รวมทั้งชื่อทางการค้า หรือชื่อที่สมมุติขึ้น หรือคำย่อคำหรือ เครื่องหมายใดที่ใช้แทนการลงลายมือชื่อ"

"3 - 401 Signature

(1) No person is liable on an instrument unless his signature appears thereon

(2) A signature is made by use of any name, including any trade or assumed name, upon on instrument, or by any word or mark used in lieu of a written signature"

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินของคู่สัญญา เป็นสาระสำคัญของประการหนึ่งที่ทำให้คู่สัญญาต้องรับผิดชอบต่อตั๋วเงิน แต่เนื่องจากตั๋วเงินเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง จึงต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของหลักเรื่องการแสดงเจตนาต้องตรงกันอันเป็นมูลฐานแห่งความรับผิดชอบต่อสัญญาทั่วไป ซึ่งมีบัญญัติไว้ในบรรพ ๑ และบรรพ ๒ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย ฉะนั้น ก่อนที่คู่สัญญาในตั๋วเงินจะมีความผูกพันต้องรับผิดชอบต่อความในตั๋วเงิน เพราะการลงลายมือชื่อดังกล่าวได้จะต้องปรากฏว่า คู่สัญญานั้นได้แสดงเจตนาเข้ามาเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินเสียก่อน ซึ่งวิธีการแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่กระทำโดยการลงลายมือชื่อของตนลงไป ในตั๋วเงินนั่นเอง ฉะนั้น การแสดงเจตนาที่จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินก็เป็นสาระสำคัญที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อคู่สัญญา ในตั๋วเงินอีกประการหนึ่งด้วย ประการต่อไปคือว่าบุคคลที่เข้ามาเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินได้จะมีขอบเขตความรับผิดแค่ไหน เพียงใด ซึ่งตามหลักความรับผิดว่า ต้องรับผิดชอบต่อความแห่งตั๋วเงิน ทั้งนี้ เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว

จะเห็นว่าหลักความรับผิดของคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ

- ๓.๑.๑ ต้องมีการแสดงเจตนาของคู่สัญญา
- ๓.๑.๒ ต้องมีการลงลายมือชื่อของคู่สัญญา
- ๓.๑.๓ คู่สัญญาต้องรับผิดตามเนื้อความแห่งตั๋วเงิน

๓.๑.๑ ต้องมีการแสดงเจตนาของคู่สัญญา

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ตั๋วเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่งตามบรรพ ๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของหลักทั่วไปว่าด้วยนิติกรรมตามบรรพ ๑ และหลักทั่วไปว่าด้วยหนี้ ตามบรรพ ๒ ฉะนั้น เมื่อบุคคลใดประสงค์จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินแล้ว บุคคลนั้นก็ต้องแสดงเจตนาออกมาให้เป็นที่ปรากฏแก่บุคคลซึ่งตนประสงค์จะผูกพันด้วย ซึ่งกรณีตามกฎหมายตั๋วเงิน การที่คู่สัญญาในตั๋วเงินลงลายมือชื่อของตนลงไปในตั๋วเงิน บอมนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่จะเข้ามาผูกพันตามตั๋วเงินของคู่สัญญาแล้ว แต่ว่าเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงออกมา โดยวิธีการลงลายมือชื่อนั้น ต้องเป็นไปโดยใจสมัคร กล่าวคือ คู่สัญญาจะต้องแสดงเจตนาลงลายมือชื่อของตนลงไปในตั๋วเงินโดยอิสระ ตรงกับความรูสึกนึกคิดปราศจากเรื่องความสำคัญผิด ถูกทำกมลฉ้อฉล หลอกลวง หรือขู่เข็ญบังคับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๘ - ๑๒๘ หากบุคคลใดลงลายมือชื่อไปในตั๋วเงินเพราะความสำคัญผิดก็ ถูกทำกมลฉ้อฉล หรือขู่เข็ญบังคับแล้ว ตั๋วเงินฉบับนั้นย่อมเป็นสัญญาที่เกิดจากการแสดงเจตนาโดยวิปริตของคู่สัญญา ซึ่งมีผลทำให้คู่สัญญาคนนั้นยกเอา เรื่องการแสดงเจตนาดังกล่าวมาเป็นข้อต่อสู้กับบุคคลที่เป็นคู่สัญญาโดยตรงกับคนให้ เขาหลุดพ้นจากความรับผิดตามตั๋วเงินได้ ตามหลักทั่วไปในบรรพ ๑ - ๒ ส่วนจะยกเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกที่สุจริตได้หรือไม่ เป็นอีกปัญหาหนึ่ง ที่จะต้องไปว่ากล่าวกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตั๋วเงินอันเป็นกรณีเฉพาะที่มีบัญญัติไว้ใน มาตรา ๘๑๖ ซึ่งถือ เป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปที่ว่าผู้รับโอน ย่อมไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

สำหรับเรา เห็นข้อที่ว่า ต้องมีการแสดง เจตนาของคู่สัญญา มีปัญหาที่น่าสนใจอยู่ ประการหนึ่งคือ ถ้าบุคคลลงลายมือชื่อลงไปในตั๋วเงินโดยสำคัญผิดในสภาพแห่ง เอกสาร ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงินหรือไม่

ปัญหานี้ ตำรากฎหมายตั๋วเงินของอังกฤษอธิบายไว้ว่า

บุคคลซึ่งลงลายมือชื่อของ เขามีไปปรากฏในตราสาร จะถูกฟ้องตามตราสาร นั้นมิได้ อย่างไรก็ดีลายมือชื่อนั้นจะต้อง เป็นลายมือชื่อที่ลงไว้ในตราสารที่ เปลี่ยนมือได้ แต่ถ้ามหาว่า เนื่องจากการหลอกลวงของบุคคลภายนอก ทำให้ เข้าใจตราสารนั้น เป็นอย่างอื่นถึงขนาดว่า บุคคลที่ลงลายมือชื่อของ เขาไม่รู้ว่ากำลังลงลายมือชื่อในตราสารที่เปลี่ยนมือได้ หากเชื่อว่าการกำลังลงลายมือชื่อในเอกสารอื่น บุคคลนั้นไม่ต้องผูกพันตามตราสารนั้น เพราะเขาไม่มีเจตนาในการลงลายมือชื่อเช่นนั้น เขาไม่เคยคิดที่จะลงลายมือชื่อ และในแง่ของกฎหมาย (กฎหมายอังกฤษ) ก็ถือว่ามิได้มีการลงลายมือชื่อในตราสารที่เปลี่ยนมือได้ การสำคัญผิด (misrepresentation) นี้ ต้องเป็น เรื่องที่เกี่ยวกับสภาพแห่ง เอกสาร การสำคัญผิดก่อนลงลายมือชื่อของสัญญาหรือ เอกสาร (The misrepresentation must, too, relate to the nature of contract: a misrepresentation as to its effect does not absolve the signer from liability) ไม่ทำให้ผู้ลงลายมือชื่อหลุดพ้นจากความรับผิด นอกจากนี้ความสำคัญผิดในสภาพแห่ง เอกสารดังกล่าวของไม่เกิดขึ้นเนื่องจากความประมาทเลินเล่อของผู้ลงลายมือชื่อกับ เพราะหาความสำคัญผิดดังกล่าว เกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้ลงลายมือชื่อเสียแล้ว ผู้ที่ลงลายมือชื่อนี้ จะถูกบังคับว่ามี หน้าที่ เสริมถึงความสมบูรณ์ของลายมือชื่อของ เขาต่อผู้ทรง โศกขมบควย กฎหมาย^๑

^๑ Maurice Megrahn and F.R. Pyder, Byles on Bills of Exchange (London: Sweet & Maxwell, 1972), p. 53.

ฉะนั้น กรณีตามกฎหมายอังกฤษ หากปรากฏว่ามีผู้ลงลายมือชื่อลงไปในตั๋วเงิน โดยสำคัญผิดในสภาพแห่ง เอกสารแล้ว ถือว่าลายมือชื่อนั้นไม่มีผลในตั๋วเงินแต่อย่างใด ผู้สั่งจ่ายตั๋วเงินโดยสำคัญผิดในสภาพแห่ง เอกสารดังกล่าวสามารถยกเอา เหตุสำคัญผิด เป็น ข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตได้ เหมือน เป็นลายมือชื่อปลอม^๑ แม้จะเป็นกรณีผู้สั่งจ่าย ลงลายมือชื่อโดยสำคัญผิดว่า เป็นหนังสือสัญญาอย่างอื่นอันมีตั๋วเงิน เช่น เป็นหนังสือ คำประกัน หรือ เอกสารให้ เปลี่ยนมือในจำนวนหนี้ที่น้อยกว่า^๒

สำหรับกรณีตามกฎหมายไทย การที่บุคคลได้แสดง เจตนาลงลายมือชื่อในเอกสาร โดยสำคัญผิดในลักษณะแห่ง เอกสารซึ่งถือได้ว่าเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม การแสดง เจตนา ดังกล่าวย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๕ ไม่ว่าจะสำคัญผิด เพราะกลฉลอบของผู้ใดหรือไม่ แต่ต้องกระทำไปโดยไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า การแสดง เจตนาด้วยการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินโดยสำคัญผิดในสภาพแห่ง เอกสาร เช่นลงชื่อไปโดย เข้าใจว่า เป็นหนังสือทางหนี เป็นต้น ลายมือชื่อนั้นไม่มีผลในตั๋วเงินแต่อย่างใด

ปัญหาต่อไปมีว่า ผู้ที่ลงลายมือชื่อ เพราะสำคัญผิดในสภาพแห่ง เอกสารดังกล่าว จะยกความสำคัญผิดนั้นขึ้นเป็นข้อต่อสู้โดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งได้รับโอนตั๋วต่อ ๆ ไปโดย สุจริตได้หรือไม่ ข้อนี้โดยทั่วไปถ้าพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๓๑๒ และ ๕๑๒ ซึ่งวางหลัก ไว้ว่า "บุคคลที่ถูกโอนในมูลค่าตั๋วแลกเงินหาอาจยกข้อต่อสู้ อันมีเฉพาะระหว่างตนกับผู้ทรง คนก่อน ๆ ขึ้นมาใช้ต่อสู้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายได้ไม่ เว้นแต่การโอนนั้นจะได้ทำขึ้น ด้วยคบคิดกันฉ้อฉล" ข้อต่อสู้ที่จะยกขึ้นได้ก็ เฉพาะแต่ที่ปรากฏ เป็นธรรมดาจากลักษณะของ ตั๋วเงินนั้นเอง เท่านั้น ฉะนั้น การที่ผู้สั่งจ่ายลงลายมือชื่อในตั๋วแลกเงินโดยสำคัญผิดและ มอบตั๋วให้ผู้รับเงินไป เป็นกรณีระหว่างผู้สั่งจ่ายกับผู้รับเงินที่แสดง เจตนาต่อกัน จึงอ้าง เป็น

จิตติ กิ่งศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชี
เดินสะพัดและตั๋วเงิน, หน้า ๒๒ - ๒๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ข้อต่อสู้รับเงินได้ แต่ต่อสู้รับเงินได้โอนตัวนั้นต่อไปยังผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย โดย
สุจริตตามหลักในมาตรา ๔๑๖ ซึ่งเป็นบทยกเว้นของหลักที่ว่า ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่า
ผู้โอน ผู้ส่งจ่ายอ้างขึ้นต่อสู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้

แต่อย่างไรก็ดี ถ้า เป็นกรณีสำคัญนิติในสภาพแห่ง เอกสารถึงมือ
เข้าใจว่า ไม่ใช่นิติกรรมที่ผูกพันเป็นหนี้เลย เช่น เข้าใจว่า เป็นหนังสือทวงหนี้
ก็เป็นการลงลายมือชื่อโดยไม่มี การแสดง เจตนาทำนิติกรรมเลย ไม่ เป็นแต่
เพียงแสดง เจตนาโดยสำคัญนิติตาม ป.ท.พ.มาตรา ๑๑๔ แม้ไม่ถึงกับทำให้
เป็น เอกสารปลอม ผลก็ผูกพันทำนองเดียวกัน โดยเทียบได้กับหลักของกฎหมาย
อังกฤษถึงกล่าวข้างต้น เพราะผู้ลงชื่อ เป็นผู้ส่งจ่ายมิได้มี เจตนาทำนิติกรรม
ตัว เงินแต่ประการใด ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๔๑๖

๓.๑.๒ ต้องมีการลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน

องค์ประกอบข้อนี้ เป็นข้อที่สำคัญมากที่จะขาดเสียมิได้ เมื่อ เราได้พิจารณา
บทบัญญัติตามมาตรา ๔๐๐ วรรค ๑ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๓
ของพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ ของอังกฤษ และตามมาตรา ๓ - ๔๐๑
ของ Uniform Commercial Code แล้ว จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติทั้งสามมาตรา
ดังกล่าว วางหลักความรับผิดของคู่สัญญาในตั๋วเงินไว้เหมือนกัน คือความรับผิดของ
คู่สัญญาในตั๋วเงินตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งการลงลายมือชื่อลงไปในตั๋วเงินของคู่สัญญานั้น
(liability based on signature) บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดตามตั๋วเงิน เว้น
เสียแต่จะไต่ลงลายมือชื่อไว้ในตั๋วเงิน องค์ประกอบข้อนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงความหมาย
ของคำว่าลายมือชื่อที่ลงในตั๋วเงินว่ามีความหมายกว้างหรือแคบเพียงใด วิธีการลงลายมือ
ชื่อลงไปในตั๋วเงินต้องทำอย่างไร อีกทั้งจะกล่าวถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการลงลายมือ
ชื่อลงไปในตั๋วเงิน นอกจากนี้จะกล่าวถึงการลงลายมือชื่อลงไปในตั๋วเงินของนิติบุคคล
ว่าต้องทำอย่างไรบ้าง

ความหมายของคำว่า "ลายมือชื่อที่ลงในตัวเงิน"

กฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ว่าของประเทศอังกฤษก็ดี ของอเมริกา หรือของไทย มีข้อที่นำสัง เกตอยู่อย่างหนึ่งก็คือ กฎหมายลักษณะตัวเงินของทั้งสามประเทศนี้มิได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "ลายมือชื่อ" ไว้แต่อย่างใด แม้ว่าตามมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกล่าวถึงลายมือชื่อในตัวเงินบ้าง แต่ก็ เป็นกรณี ที่กฎหมายลักษณะตัวเงิน บัญญัติไม่ยอมรับให้หน้าเอาวิธีการลง เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แงงไค หรือลายพิมพ์นิ้วมือมาใช้กับถาวรลงลายมือชื่อในตัวเงินเหมือนอย่างมาตรา ๕ บัญญัติให้หน้าเอาวิธีการดังกล่าวมาใช้กับการลงลายมือชื่อในหนังสืออื่นได้เท่านั้น ดังนั้น ในการหาความหมายของคำว่าลายมือชื่อที่ลงในตัวเงินตามกฎหมายไทย จึงต้องพิจารณา จากบทบัญญัติตามมาตรา ๕ ซึ่งเป็นหลักทั่วไปเกี่ยวกับการลงลายมือในหนังสือ เพราะ ตัวเงินก็เป็นสัญญาชนิดที่ต้องทำ เป็นหนังสือ เช่นกัน

มาตรา ๕ ซึ่งเป็นหลักทั่วไป เกี่ยวกับการลงลายมือชื่อในหนังสือบัญญัติว่า

"เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำ เป็นหนังสือไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้ต้อง ทำเป็นหนังสือไม่จำเป็นต้อง เขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดใช้ตราประทับแทนลงลายมือชื่ออยู่เป็นปกติ การประทับตรา เช่นนั้น ท่านว่า เสมอกับการลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แงงไค หรือ เครื่องหมายอื่นท่านอง เช่นว่านั้นก็ ทำลงในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนท่านว่า เสมอกับลงลายมือชื่อ

ความในวรรคก่อนนี้ ไม่ใช้บังคับถึงการลงลายพิมพ์นิ้วมือ แงงไค หรือ เครื่องหมายอย่างอื่นท่านอง เช่นว่านั้น ซึ่งทำลงในเอกสารที่ทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่"

บทบัญญัติตามมาตรา ๕ นี้ มีใจความสำคัญเป็น ๒ ตอน คือตอนหนึ่งว่า เมื่อมีอะไร ตามกฎหมายจะต้องทำ เป็นหนังสือไว้แก่กันแล้ว ไม่จำเป็นว่าผู้ทำหนังสือให้จะต้องเขียนหนังสือนั้นด้วยตนเอง ใครจะเป็นผู้เขียนก็ได้ อีกตอนหนึ่งก็คือ การลงลายมือชื่อนั้น ถ้าหากผู้ใดเคย

ใช้ประทับตราแทนลงชื่อ ก็ได้ใช้ประทับตราได้ หรือมีดะนั้นจะใช้วิธีลงแกลงได้ หรือ
ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือเครื่องหมายอย่างอื่นแทนก็ได้ แต่ต้องมีพยานลงชื่อรับรองสองคน^๑
แต่บทบัญญัติตามมาตรา ๕ ก็มีได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "ลายมือชื่อ" ไว้ด้วย การ
ค้นหาความหมายของคำว่า "ลายมือชื่อ" ที่ลงในตั๋วเงิน จึงต้องพิจารณาจากความหมาย
ทั่ว ๆ ไป

คำว่า "ลายมือชื่อ" นี้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓
ให้ความหมายว่า หมายถึง "ชื่อของบุคคลซึ่งเขียนด้วยตนเอง"

ดังนั้น หากนำความหมายของคำว่า "ลายมือชื่อ" ตามความหมายของพจนานุกรม
มาเปรียบกับความหมายของคำว่า ลายมือชื่อที่ลงในตั๋วเงินแล้ว คำว่า "ลายมือชื่อ
ที่ลงในตั๋วเงิน" จึงหมายความว่า "ชื่อที่คู่สัญญาเขียนลงในตั๋วเงินด้วยตนเอง" แต่กรณี
ของคนแขนขาพิการช่วยส่วนอื่นของร่างกายเข้าช่วย เช่นใช้ปากกาหรือเท้าเขียนชื่อ
ก็น่าจะใช้ได้ และถือว่า เป็นลายมือชื่อโดยถูกต้อง^๒

คำว่า ลายมือชื่อที่ลงในตั๋วเงินจะมีความหมายเฉพาะ ลายมือชื่อของคู่สัญญา
ในตั๋วเงินซึ่งคู่สัญญา เหล่านั้นเขียนลงไป ในตั๋วเงินด้วยตนเองเท่านั้นหรือ การมอบอำนาจ
ให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตนลงในตั๋วเงินเช่นนี้จะถือว่าเป็นการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินด้วยหรือไม่

สำหรับปัญหาข้อนี้ในกฎหมายตั๋วเงินของอังกฤษ แม้จะมีได้ให้คำนิยามของคำว่า
ลายมือชื่อไว้ก็ตาม แต่กฎหมายอังกฤษมีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการมอบอำนาจให้บุคคลอื่น
เขียนชื่อของตนลงไปในตั๋วเงินได้ ดังปรากฏตามพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒
ของอังกฤษ มาตรา ๕๑(๑)บัญญัติว่า

^๑ พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ บรรพ ๑-๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๘๗

^๒ อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า ๕.

"เมื่อใดบุคคลจะต้องลงลายมือชื่อในตราสารหรือหนังสือตามพระราชบัญญัตินี้ ท่านว่าไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องลงชื่อด้วยมือตนเอง แต่จะมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตนลงไปก็ได้"

"Where, by this Act, any instrument or writing is required to be signed by any person, it is not necessary that he should sign it with his own hand, but it is sufficient if his signature is written thereon by some other person by or under his authority"

คำว่าลายมือชื่อในตั๋วเงินตามความหมายของอังกฤษ นอกจากจะหมายความว่าถึงลายมือชื่อที่ผู้สัญญา เขียนลงไป ในตั๋วเงินด้วยมือของตนเองแล้ว ยังหมายความว่าถึงลายมือชื่อที่เขียนโดยบุคคลอื่นที่มีอำนาจหรือได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของลายมือชื่อกด้วย

สำหรับใน Uniform Commercial Code ของอเมริกา มาตรา ๓-๔๐๑

(๑) บัญญัติว่า

"บุคคลไม่จำต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงิน เว้นแต่จะปรากฏลายมือชื่อของบุคคลนั้นในตั๋วเงิน"

"No person is liable on an instrument unless his signature appears thereon"

เมื่ออ่านประกอบกับมาตรา ๓-๔๐๓ เรื่องลายมือชื่อที่ลงไว้โดยตัวแทนรับมอบอำนาจแล้ว จะเห็นว่านอกจากผู้สั่งจ่ายหรือบุคคลจะลงลายมือชื่อกด้วยตนเองลงไป ในตั๋วเงินแล้ว

James McLoughlin, Introduction to Negotiable Instruments,

กรณีที่ว่าแทนผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อของตัวการลงไป ในตัวเงิน เลขที่ เกี่ยว เช่นนี้ลายมือ
ชื่อที่ตัวแทนลง ไปไม่ผูกพันตัวแทน หากแต่ผูกพันตัวการ

ปัญหาที่ว่า การมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตนลงไปในตัวเงิน เช่นนี้
จะถือว่าเป็นการลงลายมือชื่อในตัวเงินด้วยหรือไม่ นั้น ตามหลักกฎหมายไทยโดยหลักทั่วไป
เกี่ยวกับการลงลายมือชื่อลงไปในกิจการอันกฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือนั้น ประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ วางหลักไว้ว่า บุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้อง
เขียนข้อความในหนังสือเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น ในกรณีที่บุคคลนั้น
ลงลายมือชื่อไม่ได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม ความในมาตรา ๕ วรรค ๒ และ ๓ ก็มีบัญญัติ
รับรองให้นำวิธีการใช้ตราประทับ การพิมพ์ลายพิมพ์นิ้วมือ การลงแกลงใจ หรือเครื่องหมาย
อื่นใด ที่มีพยานสองคนลงชื่อรับรอง มาใช้แทนการลงลายมือชื่อได้ ทั้งนี้เพื่อแก้ข้อขัดข้อง
สำหรับคนที่ลงลายมือชื่อไม่ได้ ดังนั้น วิธีการลงลายมือชื่อโดยวิธีอื่นลงไปในเอกสารหรือ
หนังสือใดนอกเหนือไปจากที่มาตรา ๕ กำหนดไว้ย่อมมีขึ้นไม่ได้ ตามหลักกฎหมายไทย
เกี่ยวกับการลงลายมือชื่อในเอกสารหรือหนังสือจึงคงถือว่าการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียน
ชื่อของตนลงไปในเอกสารหรือหนังสือโดยถือเอาว่าคนใดลงชื่อนั้นด้วยตนเองย่อมมีขึ้นไม่ได้
ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยถึงการลงลายมือชื่อของผู้อื่นในสัญญา กู้ยืม เงิน ไว้ในคำพิพากษาฎีกา
ที่ ๒๕๖/๒๔๗๒ ว่า

"จำเลยกู้เงินจาก โจทก์ โดยจำเลยยินยอมอนุญาตให้ นายณรงค์ บุตรจำเลย ลง
ลายมือชื่อ จำเลยในชื่อของผู้แทนจำเลยดังนี้ เมื่อจำเลยมิได้ลงลายมือชื่อในหนังสือสัญญานั้น
ไว้จะฟ้องร้องบังคับจำเลยไม่ได้"

เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติมาตรา ๕ ดังที่กล่าวข้างต้น ทำให้
เห็นได้ว่ากฎหมายของไทยไม่มีบทบัญญัติ เกี่ยวกับ เรื่องการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงลายมือชื่อ

ของคนลงไปในตัวเงินได้โดยตรงอย่างมาตรา ๕๑ (๑) ตามพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ ของอังกฤษและลักษณะของกฎหมายไทยก็ไม่มี Official Comment อย่าง Uniform Commercial Code ของ America ที่อธิบายความในมาตรา ๓-๕๐๑ ประกอบมาตรา ๓-๕๐๓ ว่า ความรับผิดชอบของผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวแลกเงินนั้น นอกจากผู้ลงลายมือชื่อยุติตนเองแล้ว ยังต้องรับผิดชอบในกรณีที่ตัวแทนผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากตนไปเขียนชื่อของตน (ตัวการ) ลงไปในตัวเงินด้วย แต่ที่เป็นปัญหาให้ต้องวิเคราะห์กันว่า ตามกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทยจะมีการมอบอำนาจให้แก่บุคคลอื่นเขียนชื่อตน (ผู้มอบ) ลงไปในตัวเงินได้หรือไม่นั้น ก็เพราะว่าความในมาตรา ๑๐๐๘ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องลายมือชื่อปลอม ใ้กล่าวถึงการลงลายมือชื่อโดยเจ้าของมิได้มอบอำนาจให้ลงไว้ด้วยคำว่า

"ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้ เมื่อใดลายมือชื่อในตัวเงินเป็นลายมือชื่อปลอมก็... เป็นลายมือชื่อที่ลงไว้โดยบุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้นมิได้มอบอำนาจให้ลงไว้ก็... ทานว่าลายมือชื่อปลอมหรือลงโดยปราศจากอำนาจเช่นนั้น เป็นอันใช้ไม่ได้ ฯลฯ"

ข้อความที่ว่า "เป็นลายมือชื่อที่ลงไว้โดยบุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้นมิได้มอบอำนาจให้ลงไว้" นี้มีนักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิของไทยหลายท่านเห็นว่าข้อความตามมาตรา ๑๐๐๘ ดังกล่าวทำให้เข้าใจได้ว่า ตามกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทยก็สามารถมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตนลงไปในตัวเงินได้โดยให้เหตุผลดังนี้

๑. เมื่อความตามมาตรา ๑๐๐๘ บัญญัติว่า "ลายมือชื่อที่ลงไว้โดยบุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้นมิได้มอบอำนาจให้ลงเป็นอันใช้ไม่ได้" เมื่อแปลความกลับกันก็ได้ว่า "ลายมือชื่อที่ลงไว้โดยบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของลายมือชื่อได้มอบอำนาจให้ลง ก็ย่อมเป็นอันใช้ได้ เช่น ก. มอบอำนาจให้ ข. ลงลายมือชื่อ ก. เป็นผู้สั่งจ่ายเช็คในบัญชีเงินฝากของ ก. ดังนั้นย่อมถือได้ว่า ก. เป็นผู้ลงลายมือชื่อและผูกพัน ก. ให้ต้องรับผิดชอบเช็ค"

๒. มาตรา ๑๐๐๘ ของไทยนั้นที่มาจากมาตรา ๒๔ ของพระราชบัญญัติตัวแลกเงินของอังกฤษ โดยข้อความตรงกันแสดงให้เห็นว่า คงมีผลบังคับใช้ เช่นเดียวกับกฎหมายอังกฤษ มีผลใช้บังคับด้วย คือการที่คนหนึ่งลงชื่อของอีกคนหนึ่งแทนโดยได้รับมอบหมายนั้น เป็นการใช้ได้ตามกฎหมาย^๑

สำหรับผู้เขียน เมื่ออ่านข้อความตามมาตรา ๑๐๐๘ แล้วเห็นว่า การมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตนลงไปในตัวเงินก็มีได้ ทั้งนี้เพราะความตามมาตรา ๑๐๐๘ บัญญัติห้ามแต่เฉพาะกรณีที่ลงลายมือชื่อโดยปราศจากอำนาจ เป็นอันใช้ไม่ได้ จึงทำให้เข้าใจได้ว่า ถ้าหากบุคคลอื่นนั้นลงลายมือชื่อลงไปในตัวเงินโดยมีอำนาจแล้วก็เป็นอันใช้ได้ นอกจากนี้ความในมาตรา ๑๐๐๘ ของไทยก็ลุลอกมาจากมาตรา ๒๔ ของพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ ของอังกฤษแบบตัวต่อตัว^๒ การแปลความเพื่อการใช้บังคับตามมาตรา ๑๐๐๘ ของไทยก็น่าจะเหมือนกับการแปลความเพื่อการใช้บังคับตามมาตรา ๒๔ ของอังกฤษ เช่นกัน แม้ว่ากฎหมายลักษณะตัวแลกเงินของอังกฤษจะมีมาตรา ๕๑(๑) บัญญัติเรื่องการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตนลงไปในตัวเงินได้ก็ตาม ก็ไม่น่าที่จะแปลความในมาตรา ๒๔ ของกฎหมายลักษณะตัวแลกเงินอังกฤษ แยกต่างไปจากมาตรา ๑๐๐๘ เพราะความตามมาตรา ๕๑(๑) กฎหมายบัญญัติให้รับกับการลงลายมือชื่อโดยปราศจากอำนาจตามมาตรา ๒๔ นั้นเอง ที่กฎหมายไทยไม่มีบัญญัติอย่างมาตรา ๕๑(๑) นี้ ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ให้ความเห็นว่า เป็นเรื่องความบกพร่องในการร่างกฎหมายเท่านั้น^๓ ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากผู้ร่างไม่ประสงค์จะให้มีการมอบอำนาจให้บุคคลอื่น

^๑ จิตติ คิงส์ทีย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, หน้า ๕๕.

^๒ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ว่าด้วยตัวเงิน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๑๔), หน้า ๒๐๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ลงลายมือชื่อแทนกันได้ก็คงจะคัดข้อความที่เป็นปัญหานี้ออกไปแล้ว คงไม่ปล่อยให้ เป็นปัญหา
 ต่อมา แต่เมื่อผู้ร่างกร่างเดิมของมาตรา ๒๔ ของกฎหมายอังกฤษมา เป็นมาตรา ๑๐๐๔
 แล้ว ก็ทำให้เข้าใจได้ว่า การมอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงลายมือชื่อแทนกันยอมทำได้ ฉะนั้น
 ในเรื่องตัว เงินจึงต้องถือว่า เป็นกรณีพิเศษที่นอกเหนือ ไปจากบทบัญญัติในมาตรา ๕

ฉะนั้น ตามปัญหา คำว่า "ลายมือชื่อที่ลงในตัว เงิน" นอกจากจะหมายความถึง
 ชื่อที่ผู้สัญญา เขียนลงด้วยตนเองแล้ว ยังหมายความรวมถึงกรณีที่ตัวการมอบอำนาจให้
 บุคคลอื่น เขียนชื่อของตัวการลงในตัว เงินด้วย

การลงลายมือชื่อโดยบุคคลผู้มีอำนาจตามมาตรา ๑๐๐๔ นี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ
 การลงลายมือชื่อของตัวแทนที่ทำการแทนตามมาตรา ๕๐๑ หรือไม่

สำหรับปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นว่า การลงลายมือชื่อโดยบุคคลผู้มีอำนาจตามมาตรา
 ๑๐๐๔ เป็นคนละ เรื่องกับการลงลายมือชื่อของตัวแทนตามมาตรา ๕๐๑ เพราะ

(๑) มาตรา ๑๐๐๔ เป็นเรื่องที่บุคคลคนหนึ่ง ไปลงชื่อในตัว เงินเป็นชื่อของอีก
 คนหนึ่งโดยได้รับอนุญาตให้ลงชื่อ เช่นนั้นได้ เช่นคนชื่อแดง แกลงชื่อในตัว เงินว่า คำ โดย
 คำอนุญาตให้แดงลงชื่อของตัวเองในตัว เงินได้ แต่กรณีตามมาตรา ๕๐๑ เป็นเรื่องคนชื่อแดง
 เขียนชื่อของตนเอง ไปในตัว เงินและมีข้อความต่อไปว่าทำการแทนคำ

(๒) ความรับผิดชอบของตัวการมอบอำนาจให้ตัวแทน เขียนชื่อของตนลงในตัว เงิน
 มิได้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะตัวแทน การที่ตัวแทน เขียนชื่อของตัวการลงในตัว เงินตาม
 ที่ตนได้รับมอบหมายจากตัวการแล้ว ก็ถือว่าลายมือชื่อซึ่ง เขียนโดยตัวแทน เป็นลายมือชื่อ
 ที่ตัวการได้ลงไว้ด้วยตนเอง ตัวการต้องรับผิดชอบเพื่อความแห่งตัว เงินตามที่บัญญัติไว้ใน
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๕๐๐ แต่สำหรับกรณีของตัวแทนตามมาตรา ๕๐๑ นี้
 เมื่อตัวแทนได้กระทำการตามที่ตนได้รับมอบหมายจากตัวการและหาถูกต้องตามที่ ป.พ.พ.
 มาตรา ๕๐๑ บัญญัติไว้แล้ว ตัวการย่อมต้องรับผิดชอบเพื่อความแห่งตัว เงินนั้น ความ
 รับผิดชอบของตัวการดังกล่าว เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๑๕ ว่าด้วย

ตัวแทนมาตรา ๕๐๐ ที่มีบัญญัติว่า "ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลาย อันตัวแทนหรือตัวแทนซึ่งใดทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน" มิได้บังคับตามกฎหมายลักษณะตัวเงินเหมือนอย่างกรณีของมาตรา ๑๐๐๔

(๓) สำหรับการลงชื่อโดยบุคคลผู้มีอำนาจตามมาตรา ๑๐๐๔ ไม่ต้องเขียนข้อความให้มีความหมายว่าตนลงชื่อแทนคนอื่นอย่างมาตรา ๕๐๑ และขณะที่คนลงชื่อของบุคคลอื่นลงไปในตัวเงินก็ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวกับบุคคลภายนอกว่า ชื่อที่ตนลงไปในตัวเงินเป็นชื่อของบุคคลอื่นไม่ใช่ชื่อของตนแต่อย่างใด แต่กรณีตามมาตรา ๕๐๑ กฎหมายบังคับให้ตัวแทนต้องเขียนแถลงวาทะทำการแทน

ปัญหาต่อไปมีว่า การที่ตัวแทนลงลายมือชื่อตัวการลงไปตามที่ตนได้รับมอบหมายตามมาตรา ๑๐๐๔ นี้ เป็นการปลอมลายมือชื่อหรือไม่

กล่าวโดยทั่วไป การที่บุคคลหนึ่งเซ็นชื่อของบุคคลอีกคนหนึ่งลงไปในเอกสารหรือหนังสือนั้น ย่อมมีลักษณะเป็นการปลอมลายมือชื่อตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๖๔ และ ๒๖๖ (๔) อันเป็นความผิดทางอาญา แต่ในเรื่องความผิดฐานปลอมลายมือชื่อตามมาตรา ๒๖๔ และ ๒๖๖ (๔) นั้น นอกจากการที่บุคคลหนึ่งจะเซ็นชื่อของผู้อื่นลงไปในตัวเงินโดยตั้งใจให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าเป็นลายมือชื่อที่เจ้าของลายมือชื่อได้ลงไว้ในตัวเงินโดยแท้จริงแล้ว ยังต้องได้ความต่อไปอีกว่า การกระทำดังกล่าวข้างต้นเป็นไปโดยประการที่นาจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนด้วย ฉะนั้นการที่เจ้าของลายมือชื่อเขาอนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเซ็นชื่อแทนลงไปในตัวเงินนั้น ก็เป็นเรื่องตรงไปตรงมาไม่อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้ใด ก็ไม่เป็นความผิดฐานปลอมเอกสาร^๑

ศาลฎีกาเคยมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการที่บุคคลหนึ่งลงชื่อของบุคคลอีกคนหนึ่งไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๒๐/๒๕๑๗ ว่า

“จิตติ ตึงศกัทธิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, หน้า ๒๑.

"ลายมือชื่อนั้นไม่มีกฎหมายให้ เห็นแทนกันได้ แม้จะมอบอำนาจ ก็ เห็นแทนกันไม่ได้ จำเลย เห็นชื่อสามีจำเลยลงในสัญญาบัตรซื้อขายที่ดิน จึง เป็นการลงลายมือชื่อปลอม แต่ความผิดฐานปลอมเอกสารนั้น ต้องมีลักษณะที่ว่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชนด้วย เมื่อผู้เสียหายรู้จักชื่อและตัวสามีจำเลยผู้ เป็น เจ้าของที่ดินตลอดจนจำเลยซึ่ง เป็ภรรยาอยู่ก่อนแล้ว ยังได้สมัครใจ เข้าทำสัญญากับจำเลย และรู้ เห็นว่าจำเลยได้ลงชื่อสามีจำเลยในของผู้ให้สัญญาตอนทำสัญญานั้น จากพฤติการณ์ดังกล่าว แสดงว่าผู้เสียหายมิได้หลงผิดหรือหลงเชื่อ จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะอ้างว่า ได้รับความเสียหายตามกฎหมาย สามีจำเลยก็ไม่เสียหาย เพราะเป็นผู้มอบอำนาจให้จำเลยไว้ จำเลยจึงไม่มีความผิด"

ข้อสั่ง เกตสำหรับคำพิพากษากฎีกาที่ ๑๐๒๐/๒๕๑๗ ทว่า

"ลายมือชื่อนั้น ไม่มีกฎหมายให้ เห็นแทนกันได้ แม้จะมอบอำนาจก็ เห็นแทนกันไม่ได้" นั้น ปรากฏว่า ข้อเท็จจริงในคำพิพากษากฎีกาดังกล่าว เป็นเรื่องที่ว่าจำเลยได้รับมอบอำนาจจากสามีจำเลยให้ลงชื่อของสามีลงไปในสัญญาบัตรซื้อขายที่ดิน ดังนั้น ศาลฎีกากล่าวว่าลายมือชื่อนั้นไม่มีกฎหมายให้ เห็นแทนกันได้ แม้จะมอบอำนาจก็ เห็นแทนกันไม่ได้นั้น ผู้เขียนเข้าใจว่าศาลฎีกาคนนำหลัก เรื่องการลงลายมือชื่อในหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๘ ดังที่กล่าวไว้แล้วมาปรับมากกว่า แต่กรมที่กล่าวมาแล้วว่าคำว่า ลายมือชื่อในเรื่องตัวเงิน มีความหมายเป็นกรณีพิเศษที่นอกเหนือไปจากบทบัญญัติในมาตรา ๘

เพราะฉะนั้น การที่ตัวแทนลงลายมือชื่อตัวการลงไปในตัวเงินตามที่ตนได้รับมอบหมายตามมาตรา ๑๐๐๔ นั้น ไม่เป็นการปลอมลายมือชื่อ อันเป็นความผิดทางอาญา

แม้จะได้หลักของความหมายของคำว่า "ลายมือชื่อที่ลงในตัวเงิน" ว่า นอกจากจะหมายถึงชื่อที่คู่สัญญา เขียนลงด้วยตนเองแล้ว ยังหมายความรวมถึงกรณีที่ ตัวการมอบอำนาจให้บุคคลอื่น เขียนชื่อของตัวการลงไปในตัวเงินด้วยก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การลงลายมือชื่อโดย เจ้าของลายมือชื่อมอบอำนาจให้บุคคลอื่น เขียนชื่อของตนลงไปในตัวเงินมักไม่ค่อยเกิดขึ้น ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่า ลายมือชื่อที่เขียนลงไปในตัวเงินย่อมจะแตกต่างกัน

และยิ่งในกรณีที่เป็นเช็คด้วยแล้ว ธนาคารผู้จ่ายจะไม่ยอมจ่ายเงินในหน้าเช็คมาขึ้นเงิน หากปรากฏว่าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายไม่ตรงกับลายมือชื่อที่สั่งจ่ายให้ไว้กับธนาคาร ที่เป็นเช่นนั้นเพราะหากธนาคารผู้จ่าย จ่ายเงินไปตามเช็คแล้ว ย่อมเสี่ยงต่อการที่ผู้เคยค้าจะปฏิเสธใ้คงายว่าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายในเช็คนั้นไม่ใช่ลายมือชื่อของเขา ซึ่งจะ ทำให้ธนาคารผู้จ่ายต้องเสียหายเพราะหากเป็นจริง มีการทุจริตและคดีฟ้องกันขึ้นแล้ว ธนาคารไม่อาจหักเงินจากบัญชีของลูกค้าได้ เท่าที่เห็นวิธีปฏิบัติของธนาคารมาแล้ว ธนาคารต่าง ๆ มักจะมีข้อตกลงระหว่างธนาคารกับลูกค้าผู้ขอใช้เช็ค ว่าลูกค้าตกลงว่าจะลงลายมือชื่อในเช็คในฐานะผู้สั่งจ่ายให้ เป็นไปตามตัวอย่างที่ให้ไว้กับธนาคาร เมื่อลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายในเช็คไม่ตรงกับตัวอย่างที่ให้ไว้ ธนาคารมักจะปฏิเสธการจ่ายเงินทันที

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตน ลงไปในตัวเงินนั้นในทางปฏิบัติสามารถทำได้ โดยธนาคารผู้จ่ายไม่ต้องเสี่ยงต่อความเสียหายที่จะถูกบุคคลอื่นกล่าวอ้างว่าลายมือชื่อที่บุคคลอื่นลงแทนชื่อลูกค้าเป็นลายมือชื่อปลอม ก็โดยที่ลูกค้าเจ้าของบัญชีตกลงกับธนาคารผู้จ่ายเงินว่า เจ้าของบัญชีมีสิทธิที่จะให้บุคคลอื่นลงชื่อของตนในฐานะผู้สั่งจ่าย สั่งจ่ายเงินจากบัญชีของตนในธนาคารได้ โดยให้บุคคลที่ตนมอบอำนาจให้ เขาลงชื่อของตนลงไปในตัวเงินนั้นให้ตัวอย่างลายเซ็นที่ลงชื่อของเจ้าของบัญชีให้ไว้กับธนาคาร เพื่อธนาคารจะได้เก็บไว้ตรวจสอบลายเซ็นได้ แต่วิธีการนี้ก็ใช้ได้เฉพาะการมอบอำนาจให้ลงชื่อแทนผู้สั่งจ่ายได้เท่านั้น ไม่อาจนำไปใช้ในกรณีที่คู่สัญญาคนอื่น ๆ ในตัวเงินจะมอบอำนาจให้คนอื่นเขียนชื่อตนลงไปในตัวเงินได้ จึงไม่ควรยอมทำตามเจตนาตามความหมายของคำว่าลายมือชื่อที่ลงในตัวเงินเท่าใดนัก

วิธีการลงลายมือชื่ออันมีผลทำให้ผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน

ในหัวข้อที่แล้วได้อธิบายถึงความหมายของคำว่าลายมือชื่อที่ลงในตัวเงินแล้ว หัวข้อนี้จะกล่าวถึงวิธีการลงลายมือชื่อพร้อมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการลงลายมือชื่ออันมีผลทำให้ผู้ลงลายมือชื่อต้องรับผิดชอบตามเนื้อความแห่งตัวเงินนั้น

การลงลายมือชื่อในตั๋วเงินจะเขียนเป็นภาษาไทย หรือภาษาอื่นก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้าม และในทางปฏิบัติก็มักจะพบเห็นกันบ่อย ๆ ว่าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย และผู้สลักหลังในตั๋วเงิน (โดยเฉพาะเช็ค) เขียนไว้เป็นภาษาจีนมาก ภาษาอังกฤษก็มี นอกจากนี้การลงชื่อในตั๋วเงินจะลงชื่อตัวและนามสกุล เต็มบริบูรณ์ หรือจะลงแต่ชื่อย่อชื่อตัว หรือชื่อรองก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้ลงลายมือชื่อนั้นไต่ลงไว้โดยตั้งใจให้เป็นชื่อของ ตนก็พอ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๓๓๓/๒๕๐๒)

ปัญหาที่ว่า บุคคลจะใช้ชื่ออื่นหรือชื่อสมมุติซึ่งไม่ใช่ชื่อจริงของตนลงในตั๋วเงินได้หรือไม่

กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทยไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการใช้ชื่ออื่นหรือชื่อสมมุติไว้โดยตรง มีแต่เพียงความเห็นของนักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิหลาย ๆ ท่านเท่านั้น และปัญหานี้ นักนิติศาสตร์บางท่านให้ความเห็นว่า คู่สัญญา หรือบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตั๋วเงินต้องลงชื่ออันแท้จริงของตนลงในตั๋วเงิน เพราะความตามมาตรา ๕๐๐ วรรค ๑ บัญญัติว่า " ฯลฯ...ลงลายมือชื่อของตน... ฯลฯ" หากลงชื่ออื่นซึ่งไม่ใช่ชื่อของตนแล้ว ผู้นั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบเนื้อความแห่งตั๋วเงินนั้น แต่นักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่าแม้จะใช้ชื่ออื่นซึ่งไม่ใช่ชื่อจริงของตน เขียนลงไปในตั๋วเงินก็ใช้ได้ เพราะบุคคลจะทำสัญญาโดยใช้ชื่อว่าอะไรก็ได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นพ้องด้วยกับความเห็นของนักนิติศาสตร์ ท่านหลังนี้ ทั้งนี้เพราะความตามมาตรา ๕๐๐ วรรค ๑ ที่ว่า " ฯลฯ ลงลายมือชื่อของตน ฯลฯ" นั้น หากอ่านข้อความดังกล่าวรวมกันทั้งวรรคความมาตรา ๕๐๐ วรรค ๑ แล้ว จะเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา ๕๐๐ วรรค ๑ นี้ มีความประสงค์จะให้ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตั๋วเงินได้ลงลายมือชื่อด้วยมือตนเองลงในตั๋วเงินเท่านั้น ส่วนชื่อที่ลงไปจะใช่ เป็นชื่ออะไรนั้น

แม้จะไม่ใช้ชื่ออันแท้จริงของตน แต่ผู้ลงลายมือชื่อต้องลงชื่ออันไม่แท้จริงนั้นลงไปในตัวเงิน โดยมีความตั้งใจให้เป็นชื่อของตน และให้บุคคลอื่นไม่เข้าใจผิดว่าเป็นชื่อของผู้อื่นก็พอแล้ว แต่ถาหากผู้ที่ลงชื่อ โคลงชื่ออื่นหรือชื่อ สมมุติอันมีชื่อนามอันแท้จริงของตนลงไปในตัวเงิน โดยเจตนาที่จะให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าชื่อที่ลงไปนั้นเป็นของบุคคลอื่นใดลงไว้ เช่นนี้ เห็นว่าการลงลายมือชื่อกังกล่าวเป็นเรื่องของการปลอมลายมือชื่ออันอาจเกิด ความรับผิดชอบทางอาญาได้

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องบุคคลใช้ชื่ออื่นอันไม่ใช่นามอันแท้จริงของตน ลงไปในตัวเงินนั้น ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑/๒๕๐๗ ว่า "จำเลยไม่ประสงค์ที่จะใช้นามอันแท้จริงฝากเงินต่อธนาคาร โคลงชื่อในแบบคำขอฝากเงินและแบบตัวอย่างลายเซ็น และออกเช็คในนามที่จำเลยตั้งขึ้นเอง โดยจำเลยมิได้ปลอมลายเซ็นหรือปลอมเช็คของผู้ใด การกระทำของจำเลยไม่ผิดฐานปลอมเอกสาร"

สำหรับการใช้ชื่ออื่นหรือชื่อ สมมุติเขียนลงไปในตัวเงินนั้น ตามกฎหมายตัวเงินของอังกฤษและของอเมริกาไม่ว่าจะมีปัญหา ทั้งนี้เพราะความความมาตรา ๒๓(๑) ของพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ ของอังกฤษและตามมาตรา ๓-๔๐๑ ของ Uniform Commercial Code ของอเมริกามีบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า "เมื่อบุคคลใดลงชื่อในตัวเงินโดยอาศัยยี่ห้อการค้าหรือชื่อบุคคลอื่น ท่านว่าบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบตามตัวเงินเสมือนกับว่าโคลงชื่อของตนเอง" (มาตรา ๒๓(๑) พระราชบัญญัติตัวแลกเงินของอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๘๒) ส่วนมาตรา ๓-๔๐๑(๒) ของ Uniform Commercial Code บัญญัติว่า "ลายมือชื่ออาจลงในตราสารโดยใช้ชื่อใดก็ได้ รวมทั้งชื่อทางการค้า หรือชื่อที่สมมุติขึ้น หรือควยด้อยคำ หรือเครื่องหมายใดที่ใช้แทนการลงลายมือชื่อ"^๒

Section 23(1) Where a person signs a bill in a trade or assumed name, he is liable thereon as if he had signed it in his own name

Section 3-401(2) A signature is made by use of any name, including any trade or assumed name, upon an instrument, or by any word or mark used in lieu of a written signature.

มีข้อนำสัง เกศสำหรับ เรื่องการ یشชื่อสมมุติในตั๋ว เงินตามกฎหมายอังกฤษอีก
 ประการหนึ่งก็คือ นอกจากพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๘๒ จะ
 กล่าวถึงกรณีบุคคลลงชื่อในตั๋ว เงิน โภยิชชื่ออื่นแล้ว พระราชบัญญัติดังกล่าวยังมี
 มบทบัญญัติที่กล่าวถึง กรณีที่ผู้รับเงิน เป็นบุคคลที่สมมุติขึ้น หรือ เป็นบุคคลที่ไม่มีตัวตนด้วย
 ซึ่งกรณีนี้พระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ มาตรา ๗(๓) บัญญัติว่าจะถือว่า
 ตั๋ว เงินที่ออกมานั้น เป็นตั๋วสั่งจ่ายแก่ผู้ถือก็ได้ (Section 7(3) Where the payee
 is a fictitious or non-existing person the bill may be treated
 as payable to bearer)

การลงลายมือชื่อในตั๋ว เงิน ผู้ลงจะ เขียนชื่อ เป็นลาย เซ็นหรือจะ เขียน เรียบ ๆ
 ก็ได้ ศาลอังกฤษ เคยตัดสินไว้ในคดีระหว่าง Taylor v. Dobbins ๑ ว่า
 ตั๋วสัญญาใช้เงิน มีข้อความเขียนขึ้นด้วยลายมือว่า "ข้าพเจ้า John Smith สัญญาจะ
 จ่าย ... "ข้อความเช่นนี้ใช้ได้ เหมือนกับที่ เขียนว่า "ข้าพเจ้าสัญญาจะจ่าย....."
 ลงชื่อ John Smith

นอกจากนี้ การลงลายมือชื่อในตั๋ว เงินดังกล่าว จะ เขียนด้วยหมึกหรือดินสอดำ
 ธรรมดา (lead pencil) ก็ได้ โดยเฉพาะการ เขียนชื่อด้วยดินสอดำนี้ ไม่มีบท
 กฎหมายใดบัญญัติห้ามมิให้รับฟังข้อความที่ เขียนไว้แต่อย่างใด (คำพิพากษาฎีกาที่
 ๒๔/๒๕๐๕ ระหว่างนายบุญยิ่ง นิลฤทธิ์ โจทก์ นางไล หรือได้ เพียบขุนทด กับพวก
 จำเลย) แต่การลงลายมือชื่อด้วยดินสอดำนี้มีข้อที่นำสัง เกศว่า แม้จะ ไม่มีบทบัญญัติของ
 กฎหมายห้ามมิให้รับฟังข้อความที่ เขียนด้วยดินสอดำก็ตาม ในทางปฏิบัติของธนาคารโดย
 ทั่วไปก็มักจะ มีข้อตกลงกับลูกค้า ห้ามมิให้ลูกค้าของคนที่ใช้ดินสอดำ เขียนชื่อของคนที่สั่งจ่าย
 ลงในเช็ค โดยธนาคารวางข้อกำหนดนี้ให้ลูกค้าต้องปฏิบัติดังนี้ "ลูกค้าจะต้อง เขียนข้อความ
 ต่าง ๆ ในเช็ค ตลอดจนลงนามสั่งจ่าย เงินใน เช็คด้วยหมึกทั้งสิ้น เว้นแต่จะ ได้ตกลงกับธนาคาร
 ไว้เป็นอย่างอื่น" ถ้า เช็คของลูกค้า เขียนหรือ เขียนสั่งจ่ายด้วยดินสอดำ (lead pencil)

^๑Taylor v. Dobbins (1720), 1stra. 399; 93 E.R. 592; 6 Digest (Pepl.) 18.

^๒ธนาคารทหารไทยจำกัด, แบบคำขอ เปิดบัญชี เงินฝากกระแสรายวัน.

ธนาคารก็จะคืน เช็คดังกล่าวไปให้ผู้สั่งจ่าย เขียนใหม่ให้ถูกต้อง หรือไม่ให้ผู้สั่งจ่ายยื่นยื่น
อีกครั้งหนึ่งว่าออก เช็คสั่งจ่ายจริง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า เช็คที่ เขียนด้วยคินสอค่าธรรมคา
แก้ไขเพิ่มเติมได้ง่าย ยากต่อการตรวจให้พบการแก้ไข เปลี่ยนแปลงนั้นๆ

การลงแงงโค ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือ เครื่องหมายอย่างอื่นโดยมีพยานสองคน
ลงชื่อรับรอง ไม่ถือ เป็นการลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน ตามมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒

ความจริงแล้ว การลงแงงโคก็คือ ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือ เครื่องหมายอย่างอื่น
โดยตัวของมันเองก็ไม่ใช่ เป็นการลงลายมือชื่อที่แท้จริงอยู่แล้ว แต่เพราะกฎหมายมีความ
ประสงค์จะแก้อัชคข้องให้กับคนที่ เขียนหนังสือไม่เป็น ให้สามารถ เข้าทำกิจการใด ๆ ที่
กฎหมายบังคับให้ต้องทำ เป็นหนังสือได้ ^๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕
จึงได้บัญญัติรับรองการลงแงงโค ลายพิมพ์นิ้วมือ หรือ เครื่องหมายอย่างอื่น ที่มีพยานสองคน
ลงชื่อรับรอง ให้มีผล เสมอว่าบุคคลนั้น ๆ ลงชื่อด้วยตนเอง ฉะนั้น สำหรับหนังสือหรือ เอกสาร
ใด ๆ ก็ตามที่มี เครื่องหมาย เช่นแงงโค หรือลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลใดปรากฏอยู่ โดยมี
พยานสองคนลงชื่อรับรองแล้ว ย่อมถือได้ว่า เจ้าของ เครื่องหมายหรือลายพิมพ์นิ้วมือนั้น
ได้ลงลายมือชื่อไว้แล้ว และ เจ้าของ เครื่องหมายดังกล่าวมีสิทธิและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตาม
ความที่ปรากฏตาม เอกสารนั้น

ตัวอย่าง

ลายพิมพ์นิ้วมือของผู้นมอบอำนาจ ซึ่งต้องมีพยานลงลายมือชื่อสองคนนั้น มิได้มี
บทบัญญัติของกฎหมายห้ามไว้โดยชัดแจ้งว่า ผู้นมอบอำนาจจะ เป็นพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือ

ศาสตราจารย์ กัลยาณรุจ, ย่อคำพิพากษาบางเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตั๋วเงิน
ร.ศ. ๑๒๘ - พ.ศ. ๒๕๑๘. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ เนศ, ๒๕๒๐),

หน้า ๑๐๓.

^๒ พระยา เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๑ - ๒, หน้า ๔๗.

ในใบมอบอำนาจควยไม้ไค่ กังนั้น เมื่อผู้รับมอบอำนาจลงลายมือชื่อเป็นพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือของผู้มอบอำนาจร่วมกับพยานอื่น รวมเป็นพยานรับรองสองคนใบมอบอำนาจนั้นก็เป็อันใช้ไค่ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๔๘/๒๕๑๒ ประชุมใหญ่)

สำหรับตัวเงินปรากฏว่า กฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ยอมรับเอาวิธีการลงเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกลงไค่ ลายพิมพ์นิ้วมือมาใช้กับการลงลายมือชื่อในตัวเงินควยแม้จะมีพยานสองคนลงลายมือชื่อรับรองก็ตาม ทั้งนี้เพราะวิธีการเช่นนั้นไม่มีความแน่นอนเหมือนกับการลงลายมือชื่อและเพื่อเป็นการป้องกันความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่ไม่รู้หนังสือซึ่งอาจได้รับความเสียหายเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และบางครั้งอาจถูกผู้ทุจริตคโกงเอาอย่างไม่มีประศุสเขาไค่ กฎหมายลักษณะตัวเงินมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ จึงมีบทบัญญัติเป็นพิเศษแตกต่างไปจากมาตรา ๕ วรรค ๓ ว่า

"ถ้าลงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นแกลงไค่ หรือลายพิมพ์นิ้วมืออ้างเอาเป็นลายมือชื่อในตัวเงินไซ้ ถึงแม้ว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ทานว่าหาให้ผลเป็นการลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม"

หากปรากฏว่ามีผู้ทำการฝ่าฝืนโดยลงเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป แม้จะมีพยานสองคนลงลายมือชื่อรับรองก็ตาม กรณีเช่นนี้ก็ยังถือไม่ได้ว่ามีการลงลายมือชื่อโดยเจ้าของเครื่องหมายลงไปในตัวเงินแล้ว และถ้าหากว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำของผู้สั่งจ่ายควยแล้ว ก็ถือว่าเอกสารนั้นยังไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงินเพราะเอกสารขาดรายการสำคัญ คือลายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย สำหรับผู้ที่ลงลายมือชื่อเป็นพยานรับรองเครื่องหมายดังกล่าวก็ไม่มี ความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบตัวเงิน เนื่องจากเขาเหล่านั้นมิได้ลงลายมือชื่อลงไปในตัวเงินโดยเจตนาที่จะเข้าผูกพันเป็นคู่สัญญาในตัวเงินแต่อย่างใด

ประกาศน อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าควยตัวเงินและความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, หน้า ๑๐.

การลงเครื่องหมายแวงโค (cross) ลายพิมพ์นิ้วมือ (thumbprint)
หรือ เครื่องหมายอื่น (other mark) แทนการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินตามกฎหมาย
อังกฤษและอเมริกา

ตามกฎหมายอังกฤษ

คำว่า "ลายมือชื่อ" (signature) ไม่มีบทนิยามไว้ในกฎหมาย แต่ใน
 คดีระหว่าง Morton v. Copeland^๑ ผู้พิพากษา MAUIE J. อธิบายว่า

"...ลายมือชื่อของคู่สัญญาแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการเขียน
 ที่คู่สัญญานั้นจะตกลงผูกมัด...ลายมือชื่อไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการเขียนชื่อ
 และนามสกุล แตรวมถึง เครื่องหมายใด ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นการกระทำของ
 คู่สัญญา..."

"... the signature of the party serves to
 identify the writing as the very writing by which the
 party is to be bound...signature does not necessarily
 mean writing a person's Christian name and surname, but
 any mark which identifies it as the act of the party..."

เมื่อพิจารณาจากมาตรา ๓ ของพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒
 แล้ว จะเห็นได้ชัดว่า ผู้สั่งจ่ายจะต้องลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน แม้จะไม่ต้องลงลายมือชื่อ
 ด้วยลายมือของตนเอง แต่ลายมือชื่อนั้น จะเขียนโดยบุคคลอื่นที่มีอำนาจ หรือได้รับ
 อำนาจจากผู้สั่งจ่ายก็ได้

ผู้ที่ไม่สามารถเขียนหนังสือได้ สามารถลงชื่อโดยการทำเครื่องหมาย (by
 making a mark) แต่การกระทำเช่นนั้น ต้องมีหลักฐานอื่นสนับสนุน และหลักปฏิบัติ
 ทั่วไปในการทำเครื่องหมายเช่นนี้ จะต้องมีลายมือชื่อของพยานกำกับด้วยในคดีระหว่าง

^๑Morton v. Copeland (1855), 16 C.B. 517; 24 L.J.C.P. 169;
 25 L.T.O.S. 216; 1 Jur. N.S. 979; 3 W.R. 593; 3 C.L.R. 1448, 139
 E.R. 861; 1 Digest (Repl) 320.

George v. Surrey^๑ ผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้หญิงออกตัวเงินให้จ่ายตามคำสั่งของผู้สั่งจ่าย แล้วสลักหลังให้โจทก์ โดยได้ทำเครื่องหมายไว้แต่ละครั้งที่สั่งจ่ายและสลักหลัง การสลักหลังดังกล่าวมีข้อความประกอบควยว่า "เครื่องหมายของ Ann Moore" ซึ่งเป็นลายมือของโจทก์ ในกรณีนี้พยานบุคคลมาสืบประกอบว่า ได้เห็น Ann Moore ทำเครื่องหมาย (แทนการลงชื่อ) ในลักษณะนั้นในโอกาสอื่น ๆ และเป็นารชี้ถึงลักษณะพิเศษของเครื่องหมายดังกล่าว ผู้พิพากษา TINDAL, C.J. วินิจฉัยว่า พยานหลักฐานเช่นนี้เพียงพอแล้ว^๒

ตามกฎหมายอเมริกา

Uniform Commercial Code ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓-๔๐๑(๒) โดยชัดแจ้งว่า

"ลายมือชื่ออาจลงในตราสารโดยใช้ชื่อใดก็ได้ รวมทั้งชื่อทางการค้า หรือชื่อที่สมมุติขึ้น หรือคำย่อคำ หรือ เครื่องหมายใดที่ใช้แทนการลงลายมือชื่อ"

"(๑)..... ฯลฯ"

(๒) A signature is made by use of any name, including any trade or assumed name, upon an instrument, or by any word or mark used in lieu of a written signature"

นอกจากนี้ ตาม Official Comment ของ Uniform Commercial Code มาตรา ๓-๔๐๑(๒) ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า การลงลายมือชื่อในตราสาร เปลี่ยนมือ

^๑ George v. Surrey (1830), Mood & M. 516.

^๒ James McLoughlin, Introduction to Negotiable Instruments,

อาจทำเป็นเครื่องหมายหรือค้ำยการพิมพ์ลายนิ้วมือ (thumbprint) ก็ได้
 แต่อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีการลงลายมือชื่อโดยทำเป็นเครื่องหมายคือ ค้ำยการพิมพ์
 ลายนิ้วมือก็ดี หรือโดยการใช้ชื่ออื่น ชื่อสมมติหรือชื่อทางการค้า ก็จำเป็นจะต้องมีพยาน
 หลักฐานสนับสนุนเพื่อพิสูจน์ตัวผู้ลงลายมือชื่อด้วยวิธีดังกล่าว และเมื่อทราบตัวแล้ว
 การลงลายมือ เช่นนั้นจึงจะเป็นผล

เมื่อพิจารณาข้อห้ามมิให้นำวิธีการตามมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ มาเปรียบเทียบกับ
 การใช้เครื่องหมาย ลายพิมพ์นิ้วมือ แทนการลงลายมือชื่อตามกฎหมายของอังกฤษ
 และอเมริกาแล้ว จะเห็นได้ว่าความในมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ ของประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์แตกต่างไปจากหลักในคำพิพากษาคดีระหว่าง George v. Surrey ของ
 อังกฤษ กับมาตรา ๓-๔๐๑(๒) ตาม Uniform Commercial Code ของอเมริกา
 ทั้งนี้เพราะจุดประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายไทยแตกต่างไปจากแนวความคิดของ
 อังกฤษและอเมริกา ที่ประเทศอังกฤษและอเมริกายอมรับเอาวิธีการลงเครื่องหมาย
 แทนการลงลายมือชื่อได้นั้น ก็เพื่อแก้อุปสรรคข้อให้สำหรับคนที่ไม่สามารถเขียนหนังสือได้
 ในเมื่อบุคคลนั้นประสงค์จะใช้ตัวเงิน ส่วนที่กฎหมายไทยไม่ยอมรับเอาวิธีการลงเครื่องหมาย
 แทนการลงลายมือชื่อมาใช้ในตัวเงิน ก็เพราะวิธีการ เช่นนั้นไม่มีความแน่นอน
 เท่ากับการลงลายมือชื่อและเป็นการยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ ซึ่งอาจได้รับความ
 ความเสียหายเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งผู้เขียนเห็นควรถูกกับเจตนารมณ์ของ
 บทบัญญัติในมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ เพราะเป็นการยุ่งยากที่จะพิสูจน์ได้ว่าเครื่องหมาย
 ที่ลงไปนั้นเป็นของใครกันแน่ อีกทั้งสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก็ไม่เหมือนกับ
 ทั้งสองประเทศ การใช้เช็คหรือตัวเงินประเภทอื่นยังไม่แพร่หลายถึงขนาดที่จะต้องแก
 ้อุปสรรคข้อของคนที่ไม่รู้หนังสืออย่างของอังกฤษ และอเมริกาทำอยู่

ประกาศน อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
 ตัวเงินและความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, หน้า ๑๖.

ปัญหาต่อไป คือ กฎหมายในตั๋วเงินจะใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อใน
ตั๋วเงินได้หรือไม่

ตามที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนนี้ว่า กฎหมายลักษณะตั๋วเงินตามมาตรา ๕๐๐
วรรค ๒ ไม่ยอมรับเอาวิธีการลงเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงไต หรือ ลาย
พิมพ์นิ้วมือ ตามมาตรา ๕ วรรค ๓ มาใช้กับการลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน แม้จะมีพยาน
ลงชื่อรับรองก็ตาม แต่มาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ มิได้กล่าวถึงการใช้ตราประทับแทนการ
ลงลายมือชื่อลงไปในตัวเงินเลยว่าจะทำได้แค่ไหนเพียงใด ปัญหาที่นักนิติศาสตร์ผู้
ทรงคุณวุฒิมีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

ความเห็นที่ ๑

นักนิติศาสตร์ฝ่ายข้างมากเห็นว่า มาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ เป็นบทยกเว้นจาก
หลักทั่วไป โดยหลักแห่งการตีความ บทบัญญัติยกเว้นต้องตีความโดยเคร่งครัด คือ
ยกเว้นไว้เท่าใดก็ตีความว่ายกเว้นไว้เท่านั้น จะขยายขอยกเว้นออกไปอีกไม่ได้
ฝ่ายนี้จึงเห็นว่าการประทับตราในตั๋วเงินย่อมเป็นการลงลายมือชื่อ แต่จะต้องเป็นตราที่
บุคคลนั้นใช้ประทับแทนลายมือชื่ออยู่เป็นปกติ

ความเห็นที่ ๒

การใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อก็เท่ากับเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่ง
ซึ่งมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ บัญญัติว่าทำให้ผลเป็นการลงลายมือชื่อไม่ ส่วนลายพิมพ์นิ้วมือ
หรือแกงไตก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่กฎหมายห้ามไว้เป็นตัวอย่างเท่านั้น เพราะกฎหมายใช้
คำว่า "เช่น" ซึ่งต้องหมายความว่าสิ่งใดที่ใดชื่อว่าเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด
แล้วยอมนำมาใช้กับตั๋วเงินไม่ได้ นักนิติศาสตร์ฝ่ายนี้จึงเห็นว่า การใช้ตราประทับถึงจะ
ทำเป็นปกติก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นการลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน^๒

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๓ ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า ๑๒ - ๑๓

^๒ประกาศน อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
ตั๋วเงินและความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, หน้า ๑๗.

สำหรับผู้เขียนมีความเห็นพ้องกับความเห็นของนักนิติศาสตร์ฝ่ายแรกที่เห็นว่าการใช้ตราประทับในตั๋วเงินยอมเป็นการลงลายมือชื่อแล้ว แต่ตราประทับนั้นจะต้องเป็นตราที่บุคคลผู้นั้นใช้ประทับแทนลายมือชื่ออยู่เป็นปกติด้วยเหตุผลดังนี้

(๑) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ใ้กว้างหลักทั่วไปเกี่ยวกับการลงลายมือชื่อในกิจการที่ต้องทำเป็นหนังสือไว้ในมาตรา ๕ แล้ว ดังนั้น เมื่อกิจการใดต้องทำเป็นหนังสือ การลงลายมือชื่อในหนังสือฉบับนั้นก็ต้องตกอยู่ในบังคับของมาตรา ๕ และเมื่อตั๋วเงินเป็นสัญญาชนิดที่ต้องทำเป็นหนังสือ การลงลายมือชื่อในตั๋วเงินก็ยอมตกอยู่ในบังคับของมาตรา ๕ เช่นกัน เว้นแต่กฎหมายลักษณะตั๋วเงินจะมีบทบัญญัติพิเศษยกเว้นหลักทั่วไปตามมาตรา ๕ ก็ต้องบังคับตามบทบัญญัติพิเศษนั้น แม้กฎหมายลักษณะตั๋วเงินมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ จะใ้กล่าวถึงลายมือชื่อในตั๋วเงินไว้ก็ตาม แต่ผู้เขียนเห็นว่ามาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ เป็นเพียงข้อยกเว้นมิให้นำวิธีการตามที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๕ วรรค ๓ มาใช้เท่านั้น ความในมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ มิได้บัญญัติห้ามถึงการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อตามที่มีบัญญัติไว้ตามมาตรา ๕ วรรค ๒ ด้วย จึงเห็นว่าเมื่อมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ เป็นบทยกเว้นหลักทั่วไปโดยหลักแห่งการตีความ บทบัญญัติที่ยกเว้นหลักทั่วไปนั้น ต้องตีความโดยเคร่งครัด กล่าวคือ กฎหมายบัญญัติยกเว้นหลักทั่วไปไว้เท่าใด ก็ต้องตีความว่ายกเว้นไว้เท่านั้น จะขยายข้อยกเว้นต่อไปอีกไม่ได้

(๒) ตามที่นักนิติศาสตร์ตามความเห็นที่ ๒ กล่าวว่า ตราประทับก็เท่ากับเครื่องหมายอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับลายพิมพ์นิ้วมือ และแกงโค ซึ่งมาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ บัญญัติว่า เครื่องหมายดังกล่าวทำให้ผลเป็นลายมือชื่อไม่นั้น ผู้เขียนไม่เห็นพ้องด้วย แต่เห็นว่าตราประทับที่ใช้แทนการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้น ไม่ใช่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด ดังที่นักนิติศาสตร์ความเห็นที่ ๒ กล่าวอ้าง เพราะตราประทับที่ใช้แทนลายมือชื่อโดยปกตินั้น ต้องเป็นตราที่แกะเป็นลายเซ็น (ตรายาง) ของบุคคลที่เป็นเจ้าของตราประทับอันนั้น เพื่อแสดงให้เห็นบุคคลที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับตั๋วเงินได้

เข้าใจ และทราบว่าตราดังกล่าวเป็นของผู้ใด โดยไม่ต้องไปเสียเวลาสืบหาว่าใครเป็นเจ้าของตราประทับนั้นนั้น ไม่ใช่ตราประทับจะแกะเป็นรูปใดก็ได้ เช่น แกะเป็นรูปเสือ รูปจระเข้ เป็นเครื่องหมายแทนนายแดง หรือนายดำ เป็นต้น เพราะตราที่แกะเป็นรูปเครื่องหมายดังกล่าวนี้ ไม่สามารถให้แสดงให้บุคคลทั่วไปทราบได้ว่าตราประทับดังกล่าวนี้เป็นของผู้ใด นอกจากนั้นตราประทับที่แกะเป็นรูปเครื่องหมายก็ไม่ผิดอะไรกับเครื่องหมายอื่นใดตามที่นักนิติศาสตร์ตามความเห็นที่สองกล่าวไว้ และที่ เป็นผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่น่าจะวิธีการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ วรรค ๒ ไปบัญญัติอยู่ในวรรคเดียวกันกับการลงลายพิมพ์นิ้วมือ แง่ใด หรือ เครื่องหมายอย่างอื่น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ วรรค ๓ ก็เพราะผู้ร่างคงจะเห็นความแตกต่างกันระหว่างตราประทับกับลายพิมพ์นิ้วมือ แง่ใดหรือ เครื่องหมายอย่างอื่นทำนองเดียวกันตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ วรรค ๓

การใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินตามกฎหมายอังกฤษและ

อเมริกา

กฎหมายอังกฤษ

ตามตัวบทกฎหมายของอังกฤษที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อไว้โดยตรงเหมือนกับที่มีได้ให้คำนิยามของคำว่า "ลายมือชื่อ" (signature) ไว้เช่นกัน

ผู้พิพากษา MAULE J. ได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า ลายมือชื่อ (signature) ไว้ในคดีที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ (copyright) ระหว่าง Morton v. Copeland ว่า "...ลายมือชื่อของคู่สัญญาแสดงให้เห็นลักษณะของการเขียนที่คู่สัญญานั้นจะต้องผูกมัด...ลายมือชื่อไม่ได้นิยามความเฉพาะการเขียนชื่อและนามสกุลแต่รวมถึงเครื่องหมายใด ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นการกระทำของบุคคลตามสัญญา..."^๑

๑

James McLoughlin, Introduction to Negotiable

Instruments, p. 79.

ข้อความข้างต้นนี้เป็นการขยายความหมายของคำว่าลายมือชื่อให้รวมถึง เครื่องหมายใด ๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงการกระทำของบุคคลตามสัญญาด้วย

ต่อมาในคดีระหว่าง Goodman v. J. Eban, Ltd.^๑ ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับใบเสร็จรับเงิน คดีพิจารณาความซึ่งตาม The Solicitation Act 1932 ของอังกฤษ ใบเสร็จดังกล่าวจะต้องมีลายมือชื่อของทนายความ (signed by solicitor) ด้วยและข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่า มีพยานหลักฐานที่แสดงว่า ทนายความผู้นั้นใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อ ซึ่งศาลอังกฤษโดยเสียงข้างมากวินิจฉัยว่า ตราประทับนั้นแสดงให้เห็นลายมือชื่ออย่างเดียวกัน

ผู้พิพากษา BOVILL, C. J. ได้อธิบายไว้ในคดีระหว่าง Bennett v. Brumfitt^๒ ว่า

"วิธีการธรรมดาที่จะลงลายมือชื่อในเอกสาร มิใช่จะควมการ เขียนด้วยลายมือ เพียงอย่างเดียว แต่ควมการ ใช้มือประกอบกับสิ่งอื่น เช่นคินสอหรือปากกา ข้ำพเจ้าไม่เห็นข้อแตกต่างระหว่างการใช้ปากกาหรือคินสอ และการใช้ตราประทับ"

คำพิพากษาและความเห็นของผู้พิพากษาดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่า อังกฤษยอมรับเอาวิธีการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อในเอกสารอื่น ๆ ที่มีใช้ทั่ว ๆ ไปแล้ว แต่กระนั้นก็ตามยังมีผู้พิพากษาที่มีชื่อเสียงของอังกฤษบางท่านไม่เห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษาที่ตัดสินว่า ตราประทับที่ลงไปในเอกสารมีผลเหมือนลายมือชื่อของผู้ประทับตราแล้ว โดยเฉพาะท่านผู้พิพากษา DENNING, L. J. ได้กล่าวคัดค้านไว้ว่า

^๑ Goodman v. J. Eban, Ltd. (1954), 4Ad. & EL.870; 6Nev. & M.K.B 372; 6L.J.K.B. 260; 111E.R. 1011; 6Digest (Repl.) 131.

^๒ Bennett v. Brumfitt (1867), L.R. 3C.P. 28; Hop & P.H. 407; 37L.J.C.P. 25; 17L.T. 213; 31 J.P. 824; 16 W.R. 131; 17 Digest (Reissue) 248.

"ความสำคัญของลายมือชื่อ อยู่ที่ว่าคนสองคนไม่สามารถเขียนให้เหมือนกันได้ ฉะนั้น ตามที่ปรากฏจึงเป็นหลักประกันว่าบุคคลผู้ลงลายมือชื่อได้ให้ความสนใจกับเอกสารฉบับนั้น ทรายางคังกล่าวไม่ได้ให้หลักประกันเช่นนั้น เพราะผู้ประทับตราอาจเป็นใครก็ได้"

ตามความเห็นของ DENNING. L. J. นั้นถือว่าทรายางที่ใช้ประทับแทนการลงลายมือชื่อกับการลงลายมือชื่อจริง ๆ มีข้อแตกต่างกันคือ การลงลายมือชื่อในลักษณะต่าง ๆ กัน แบบของการเขียนแสดงถึงผู้เขียน ในขณะที่ลายมือชื่อบนทรายางหรือตราประทับไม่ใคร่ระบุว่าใครเป็นผู้ใช้ทรายางนั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินนั้น ผู้พิพากษา DENNING L.J. ยังให้ความเห็นต่อไปอีกว่า ไม่มีใครเชื่อว่าตัวแลกเงินนั้น จะใช้ทรายางประทับแทนลายมือชื่อได้"

แต่อย่างไรก็ตาม JAMES M'CLOUGHLIN ซึ่งเป็นอาจารย์สอนกฎหมายที่มหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ กล่าวไว้ในหนังสือ *Introduction to Negotiable Instruments* ว่าโดยคำในพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ (*The Bills of Exchange Act, 1882*) เหมือนกับใน *The Solicitor Act, 1932* และส่วนที่ขาดหายไปสองประการซึ่งเกี่ยวข้องในเรื่องพยานหลักฐาน คือตราประทับซึ่งมีความหมายแทนลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย และมันใช้ได้กับตัวเงินที่ออกโดยผู้สั่งจ่ายทั้งสองประการนี้สามารถนำสืบไต่ถามพยานบุคคล นอกจากนั้นดูเหมือนว่าไม่มีเหตุผลใดที่จะนำคดีระหว่าง *Goodman v. Eban* มาปรับกับคดีที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินไม่ได้

สรุปแล้วปรากฏว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อตามกฎหมายอังกฤษนั้น นักกฎหมายของอังกฤษเองก็ยังมีความเห็นเป็นสองฝ่าย

James McLoughlin, Introduction to Negotiable Instruments, p. 40.

๒

Ibid.

มีทั้งฝ่ายที่เห็นว่าตราประทับนั้นใช้แทนลายมือชื่อในตั๋วเงินได้ กับฝ่ายที่เห็นว่าตราประทับนั้นใช้แทนลายมือชื่อในตั๋วเงินไม่ได้ เช่นเดียวกับที่นักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิของไทยมีความเห็นเป็นสองฝ่ายเช่นกัน

กฎหมายอเมริกา

สำหรับกฎหมายอเมริกานี้ก็ไม่ได้กล่าวถึงการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินโดยชัดแจ้งว่าทำได้แค่ไหน เพียงใด ไม่เหมือนกรณีของการใช้เครื่องหมาย เช่น แกงไต หรือลายพิมพ์นิ้วมือที่ Uniform Commercial Code มาตรา ๓-๔๐๑ บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง แต่มีข้อที่น่าสังเกตคือ Official Comment ของมาตรา ๓-๔๐๑ (๒) กล่าวถึงว่าการลงลายมือชื่อในตราสารที่เปลี่ยนมือได้ว่าจะทำได้ด้วยการเขียนพิมพ์ดีด หรือด้วยวิธีอื่นใด ซึ่งคำว่า ด้วยวิธีอื่นใด มีความหมายกว้างมาก ก็ต้องรอกันต่อไปว่า ถ้อยคำดังกล่าวนี้จะเปิดโอกาสให้ตีความได้ใหม่ว่า หมายรวมถึงการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เขียนจะได้แสดงความคิดเห็นในเชิงกฎหมายว่า การใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินย่อมมีได้ ปัญหาต่อไปนี้จะสมควรสนับสนุนให้ใช้วิธีการดังกล่าวนี้ในทางปฏิบัติได้เพียงใด

ผู้เขียนมีความเห็นว่าในทางปฏิบัติแล้วไม่ควรสนับสนุนให้ใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินได้ เช่นเดียวกับที่มาตรา ๕๐๐ วรรค ๒ ไม่ยอมรับเอาวิธีการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ วรรค ๓ มาใช้กับตั๋วเงินด้วย และระหว่างธนาคารกับลูกค้าด้วยแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่ควรสนับสนุนเลย โดยเฉพาะการใช้ตราประทับแทนลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายที่เป็นลูกค้าของธนาคารไม่สมควรที่จะยอมให้ใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อ ทั้งนี้เพราะกฎหมายประสงค์ให้ธนาคารใช้ความระมัดระวังในเรื่องลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายยิ่งกว่าลายมือชื่อผู้รับเงิน หรือลายมือชื่อผู้สลักหลัง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๓๘/๒๕๕๒) ระหว่างนายปกเกล้า สิริลักษณ์ โจทก์ ธนาคารมณฑล จำกัด กับพวก จำเลย) ถ้าลูกค้าจะขอใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อลงในเช็คได้ อาจจะทำให้ยุ่งยากขึ้นได้ในภายหลัง

การพิมพ์ชื่อของตกลงไปในตัวเงินถือเป็นการลงลายมือชื่อตามมาตรา ๕๐๐ หรือไม่

ผู้เขียนตั้งปัญหาขึ้นมากล่าววิเคราะห์ก็เพราะว่า กฎหมายไม่ห้ามเรื่องการใช้ตราประทับแทนลงลายมือชื่อในตัวเงิน การพิมพ์ชื่อของแทนการลงลายมือชื่อลงไปในตัวเงิน ก็มีลักษณะคล้ายกับการใช้ตราประทับเช่นกัน กล่าวคือ ผู้ใช้ตราประทับและผู้ใช้เครื่องพิมพ์ชื่อนั้น เขาไม่ได้ลงลายมือชื่อด้วยมือตนเอง หากแต่เขาใช้วิธีประทับตราหรือพิมพ์ชื่อลงไปในตัวเงินเท่านั้น ซึ่งใครจะเป็นผู้ประทับตราหรือพิมพ์ชื่อลงไปก็ไม่สามารถมีใครบอกได้เช่นกัน และปัญหานี้ก็ปรากฏว่า คำอธิบายตามมาตรา ๓-๕๐๑ (๒) ของ Uniform Commercial Code กล่าวไว้โดยชัดเจนว่า "การลงลายมือชื่ออาจทำได้ด้วยการ เขียน พิมพ์ พิมพ์ หรือด้วยวิธีอื่นใด"

"A signature may be hand-written, typed, printed or made in any other manner"

แต่สำหรับตามกฎหมายไทยแล้ว เห็นว่า การใช้พิมพ์ชื่อของตกลงไป ไม่ใช่การลงลายมือชื่อตามความหมายของมาตรา ๕ และ ๕๐๐ เพราะไม่อาจตรวจสอบได้ว่าเป็นลายมือชื่อของผู้ใด และกรณีการใช้พิมพ์ชื่อของตกลงไปนั้น ผู้เขียนเห็นว่าไม่เหมือนกับการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อ ทั้งนี้เพราะตราประทับนั้น ต้องเป็นตราที่แกะเป็นลายเซ็นของบุคคลผู้เป็นเจ้าของตราประทับนั้น เพื่อแสดงให้บุคคลที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินต่อไปได้ เขาใจว่าตราที่ประทับลงไปในตัวเงินดังกล่าวเป็นของผู้ใด และลายเซ็นของบุคคลที่แกะเป็นตรายางเพื่อใช้

จิตติ ดิงสัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
บัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, หน้า ๖

ประทับแทนการลงลายมือชื่ออื่น ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ลักษณะของการเขียนชื่อของแต่ละคน ซึ่งยังพอที่จะตรวจสอบได้ว่าลายเซ็นตามคราวยานั้นเป็นของใคร แต่กรณีการใช้เครื่องพิมพ์ดีดพิมพ์ชื่อของตนนั้น ชื่อที่พิมพ์ออกมาไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นลายมือชื่อของผูใด เพราะเมื่อพิมพ์ชื่อออกมาแล้วก็เหมือนกันหมด ที่กฎหมายอเมริกายอมรับเอาวิธีการพิมพ์ดีดชื่อมาใช้กับการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่มุ่งหมายจะให้ความสะดวกแก่บุคคลทุกคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับบัญชีสัญญาในตั๋วเงินมากกว่า

๓.๑.๓ ต้องรับผิดชอบเนื้อความในตั๋วเงิน

องค์ประกอบสองข้อแรกเป็นการอธิบายถึงหลักที่มาของความรับผิดชอบในตั๋วเงินแต่องค์ประกอบข้อนี้เป็นเรื่องของขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินว่า เมื่อบุคคลใดลงลายมือชื่อลงในตั๋วเงินแล้ว จะมีความรับผิดชอบเพียงไร ใ้ชื่อว่าเมื่อบุคคลใดใดลงลายมือชื่อลงในตั๋วเงินแล้ว จะต้องรับผิดชอบโดยไม่มีขอบเขตจำกัด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา ๕๐๐ วรรค ๑ ได้กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ที่ลงลายมือชื่อลงในตั๋วเงินว่า ต้องรับผิดชอบเนื้อความในตั๋วเงิน

บัญญัติว่าที่ว่าต้องรับผิดชอบเนื้อความในตั๋วเงินนี้มีความหมายหรือมีขอบเขตเพียงไร

คำว่า "ต้องรับผิดชอบเนื้อความในตั๋วเงิน" หมายความว่า เมื่อตั๋วเงินฉบับใดมีข้อความระบุในตั๋วเงินนั้นอย่างใดแล้วผู้ที่ลงลายมือชื่อไว้ก็ย่อมมีความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบต่อความที่ปรากฏในตั๋วเงินนั้นอย่างนั้น ผู้ที่ลงลายมือชื่อจะมาปฏิเสธได้แย้งเป็นอย่างอื่นไม่ได้ และเมื่อพิจารณาตามกฎหมายลักษณะตั๋วเงินแล้ว ความ

รับผิดชอบเพื่อความแห่งตัวเงินมีหลายฐานะด้วยกัน ได้แก่ผู้รับรอง ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้สอดเข้าแทนหน้าและผู้รับอาวัลซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นคู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ใน ตัวเงิน และกฎหมายได้กำหนดความรับผิดชอบของคู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ดังกล่าวไว้แตกต่างกันไปดังนี้

(๑) ผู้รับรองตัวแลกเงิน

ผู้รับรอง คือผู้จ่ายที่ลงลายมือชื่อลงในค้ำหน้าแห่งตัว โดยจะมีถ้อยคำ สำนวนว่า "รับรองแล้ว" หรือไม่ก็ตาม (มาตรา ๕๓๑)

โดยปกติเมื่ตัวแลกเงินจะมีคำสั่งระบุให้จ่ายใช้เงินจำนวนตามที่ปรากฏ ในตัวเงินให้แก่ผู้รับเงินก็ตาม คำสั่งให้ใช้เงินดังกล่าวก็ไม่ทำให้ผู้จ่ายมีฐานะเป็น คู่สัญญาในตัวแลกเงินแต่ประการใด ผู้ส่งจ่ายกับผู้จ่ายเพียงมีความผูกพันกันในมูลหนี้ อย่างอื่นอยู่ก่อนแล้ว และผู้จ่ายสัญญาว่าจะจ่ายเงินให้ตามคำสั่งจ่ายมีคำสั่งเป็นตัวเงินมา แต่ก็เป็นเพียงหนี้เดิม มิใช่หนี้ตามตัวเงินที่ผู้ส่งจ่ายจะได้นำคำสั่งมา เมื่อผู้ส่งจ่าย ออกตัวเงินส่งมอบให้แก่ผู้รับเงิน ขณะนั้นสัญญาตัวเงินเกิดขึ้นแล้ว แต่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ส่งจ่ายกับผู้รับเงิน ผู้จ่ายจะเข้ามาเป็นคู่สัญญาในตัวเงินได้ก็ต่อเมื่อ ผู้ทรงค้ำหน้า ตัวแลกเงินมาขึ้น เพื่อให้ผู้จ่ายรับรองและผู้จ่ายได้ลงลายมือชื่อรับรองลงในตัวเงิน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้จ่ายจึงจะมีฐานะเป็นลูกหนี้ในตัวแลกเงินตามคำรับรองที่ได้ ลงชื่อไว้ทันที ตามมาตรา ๕๓๓ และยิ่งไปกว่านี้ ความรับผิดชอบของผู้รับรองถือได้ว่าเป็นความรับผิดชอบของลูกหนี้ชั้นต้นในตัวเงินด้วย

(๒) ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัว

ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัว คือบุคคลที่ลงลายมือชื่อในค้ำหน้าแห่งตัวเงินสั่งให้ ผู้จ่ายใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่ผู้รับเงิน

ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวเงินถือได้ว่าเป็นคู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้คนแรกในตัวเงิน ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายคล้ายกันกับผู้ค้ำประกันตามสัญญาทั่วไป กล่าวคือ ผู้ส่งจ่ายสัญญาว่า

เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้ว จะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัว แลกเงินนั้น เขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้สั่งจ่ายก็จะ ใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังซึ่งต้องผูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว (มาตรา ๕๑๔)

(๓) ผู้สลักหลัง

ผู้สลักหลังคือผู้รับเงินหรือผู้ทรงเดิม ซึ่งต่อมาภายหลังได้สลักหลังตัวเงินนั้น ให้แก่บุคคลอื่น ๆ ต่อไป บุคคลผู้รับโอนตัวเงินต่อไป เรียกว่าผู้ทรง และผู้สลักหลังก็เปลี่ยนฐานะ เป็นลูกหนี้ต่อผู้ทรงคนใหม่ต่อไป

ความรับผิดชอบของผู้สลักหลังที่มีต่อผู้ทรงก็เป็นเช่นเดียวกับผู้สั่งจ่าย ตามมาตรา

๕๑๔

(๔) ผู้สอดเข้าแก้หน้า

ผู้สอดเข้าแก้หน้า หมายถึงบุคคลที่เข้ามาผูกพันรับใช้เงินแทนผู้สัญญาฝ่ายลูกหนี้ ในตัวแลกเงิน เมื่อลูกหนี้นั้นไม่ใช้หนี้

การสอดเข้าแก้หน้านั้น บุคคลผู้ประสงค์จะผูกพันตนรับใช้เงินแทนลูกหนี้ อาจเข้ามาเองก็ได้ เรียกว่า "ผู้สอดเข้าแก้หน้า" หรือโดยผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังระบุไว้ล่วงหน้า ก็ได้ตามมาตรา ๕๕๐ วรรค ๑ ซึ่งเรียกว่า "ผู้สมอ้างยามประสงค์"

การสอดเข้าแก้หน้ามีด้วยกัน ๒ ประการคือ

การรับรองเพื่อแก้หน้า การสอดเข้าแก้หน้าโดยวิธีนี้ทำโดยผู้เข้าแก้หน้า เขียนข้อความระบุลงไปในตัวเงิน และลงลายมือชื่อของผู้สอดเข้าแก้หน้า โดยต้องระบุไว้ว่าการรับรองนั้นทำให้ผู้ใด ถ้ามีใครระบุไว้เช่นนั้น ให้ถือว่าทำให้เพื่อผู้สั่งจ่าย (มาตรา ๕๕๒) และผู้รับรองควยสอดเข้าแก้หน้ายอมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวเงินนั้น และรับผิดชอบผู้สลักหลัง ทั้งหลายภายหลังผู้สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หน้าอย่างเดียวกันกับผู้สัญญาฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบเอง (มาตรา ๕๕๓)

การใช้เงินเพื่อแก้หนี้

การใช้เงินเพื่อแก้หนี้ ทำได้โดยผู้สอก เข้าแก้หนี้ใช้เงินเต็มจำนวนที่ผู้ต้อง
รับผิดชอบคนใดสอก เข้าแก้หนี้จะต้องใช้ และต้องเขียนข้อความการใช้เงินนั้นลงในตัวเงิน
ค้าย โดยต้องระบุว่า เข้าใช้เงินเพื่อแก้หนี้ใครค้าย มิฉะนั้นถือว่าใช้เงินเพื่อแก้หนี้
ผู้ส่งจ่าย (มาตรา ๔๕๓) และเมื่อใช้เงินไปแล้วบุคคลผู้ใช้เงินเพื่อแก้หนี้ยอมรับช่วงสิทธิ
ทั้งปวงของผู้ทรงอำนาจคือสัญญาฝ่ายซึ่งตนก็ใช้เงินแทนไป และต่อสัญญาทั้งหลายผู้ต้อง
รับผิดชอบสัญญาฝ่ายนั้น แต่หาอาจจะสลักหลังตัวเงินนั้นอีกต่อไปได้ไม่ (มาตรา ๔๕๔

วรรค ๑)

(๕) ผู้รับอาวัล

ผู้รับอาวัลหมายถึง บุคคลผู้ค้าประกันรับประกันการใช้เงิน ทั้งจำนวนหรือแ่
บางส่วนในตัวเงิน

การเข้าเป็นผู้รับอาวัล ทำได้ด้วยการ ลงลายมือชื่อลงไปในตัวเงินไม่ว่าจะ
เป็นค้ำหน้าหรือค้ำหลังของตัวเงินก็ตาม แต่เมื่อผู้รับอาวัลลงลายมือชื่อที่ค้ำหน้าหลังของ
ตัวเงินแล้ว จะต้องมีความที่เขียนว่า "ใช้ได้เป็นอาวัล" หรือส่วนอื่นที่แน่นอน เดียวกันก่า
กับไว้ค้าย ทั้งนี้เพราะหากไม่มีข้อความดังกล่าวกำกับไว้ ก็จะทำให้ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องใน
ตัวเงินดูไม่ออกว่า ลายมือชื่อที่ลงไปในตัวเงินดังกล่าวนี้ เป็นลายมือชื่อของผู้สลักหลัง
หรือของผู้รับอาวัล แต่ถ้าผู้รับอาวัลลงลายมือในค้ำหน้าแห่งตัวเงิน โดยไม่มีข้อความ
ส่วนนระบุว่าใช้ได้เป็นอาวัลก็ถือว่าเป็นค้ำรับอาวัลแล้วเช่นกัน เว้นแต่ในกรณีที่เป็นลายมือ
ชื่อของผู้จ่าย หรือผู้ส่งจ่าย (ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๔ และ ๔๓๕)

ความรับผิดชอบของผู้รับอาวัล ผู้รับอาวัลต้องผูกพันเป็นอย่าง เดียวกันกับบุคคลซึ่งคน
ประกันแต่กรณีนั้นก็ตาม ผู้รับอาวัลยังมีความรับผิดชอบยิ่งไปกว่าผู้ค้าประกันธรรมดา กล่าวคือ
แม้ว่าความรับผิดชอบเงินของลูกหนี้ซึ่งผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้น จะตก เป็นอันใช้ไม่ได้ค้าย
เหตุใด ๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ เช่นนี้ผู้รับอาวัลยังคงต้องรับผิดชอบเงินอยู่
ผู้รับอาวัลจะอ้าง เอาข้อต่อสู้ของลูกหนี้ไม่ได้ เกี่ยวกับการทำผิดแบบระเบียบมา เป็นข้อต่อสู้
ของคนไม่ได้ (มาตรา ๔๕๐ วรรค ๒)

ดังนั้น เมื่อบุคคลใดลงลายมือชื่อของตนลงไปในตั๋วเงินในฐานะใด ความรับผิด
 ความตั๋วเงินของผู้ที่ใดลงลายมือชื่อนั้น ก็ย่อมเป็นไปตามเจตนาหรือตามความประสงค์ของ
 บุคคลนั้น แต่หลักอันนี้ต้องประกอบเงื่อนไขอีกข้อที่ว่า ต้องลงลายมือชื่อไปให้ถูกต้องตาม
 วิธีการที่กำหนดไว้ในตั๋วเงินด้วย เช่นกรณีที่จะเข้าเป็นผู้รับอาวัลผู้สลักหลังแต่ไม่มีข้อความ
 ระบุว่า รับอาวัลใคร ก็ถือว่าอาวัลผู้สั่งจ่ายเป็นต้น (มาตรา ๕๓๕ วรรค ๔)

สำหรับขอบเขตของความรับผิดตามเนื้อความแห่งตั๋วเงินของคู่สัญญา เห็นว่า
 คู่สัญญาต้องรับผิดเฉพาะตามเนื้อความแห่งตั๋วเงินที่มีอยู่อย่างนั้น ถ้าภายหลังปรากฏว่ามี
 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญโดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้ที่ต้องรับผิดตามตั๋วเงินมิได้ยินยอม
 ด้วย ผลของการแก้ไขตั๋วเงินโดยมิชอบดังกล่าว ย่อมทำให้ตั๋วเงินนั้นเสียไปสิ้นทั้งฉบับ
 คือไม่มีผลบังคับเป็นตั๋วเงินได้อีก แต่อาจยังใช้ได้ต่อคู่สัญญาที่เป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง
 หรือที่ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือผู้สลักหลังในภายหลัง (ดู ป.พ.พ.มาตรา
 ๑๐๐๗)^๑

๓.๒ กรณีผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินไม่ต้องรับผิดตามเนื้อความแห่งตั๋วเงินนั้น

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า หลักความรับผิดตามตั๋วเงินเกิดจากการลงลายมือชื่อ
 (liability based on signature) แต่ตามกฎหมายตั๋วเงินก็ยังมีบทกฎหมายที่
 ตีความได้ว่า เป็นบทยกเว้นหลักความรับผิดตามตั๋วเงินดังกล่าวข้างต้นได้ ๒ ประการ คือ

- ๓.๒.๑ กรณีการลงลายมือชื่อในฐานะที่เป็นตัวแทนตามมาตรา ๕๐๑
- ๓.๒.๒ กรณีการลงลายมือชื่อของผู้ไม่อาจเข้าเป็นคู่สัญญาแห่งตั๋วเงินนั้นได้
 หรือเป็นแต่ไม่เต็มผล ตามมาตรา ๕๐๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

บุคคลเหล่านี้แม้จะลงลายมือชื่อลงไปในตัวเงินก็ไม่ควรรับผิดชอบเพื่อความ
แห่งตัวเงินนั้น

๓.๒.๑ กรณีการลงลายมือชื่อในตัวเงินในฐานะที่เป็นตัวแทนตามมาตรา ๕๐๑

โดยหลักกฎหมายตัวแทน หากตัวการมีอำนาจหรือความสามารถที่จะกระทำการ
ใดได้ด้วยตนเอง ตัวการย่อมตั้งตัวแทนทำกิจการนั้น ๆ แทนตนได้ และเมื่อตัวแทนไต่ทำ
การตามที่ได้รับมอบหมายแล้ว ตัวแทนย่อมพ้นไปซึ่งความรับผิดในผลของการกระทำที่ตน
ได้กระทำให้กับบุคคลภายนอก ตัวการจะต้องเข้ารับผิดชอบในผลของการกระทำของตัวแทน
ที่ได้กระทำให้ตามที่ได้รับมอบหมาย เพราะการกระทำของตัวแทนนั้นถือเสมือนว่าเป็นการ
กระทำของตัวการแล้ว^๑

(๑) ต้องเขียนแฉ่งว่ากระทำการแทนบุคคลอื่น

ตัวเงินก็เป็นเอกเทศสัญญาชนิดหนึ่ง ซึ่งกฎหมายในลักษณะดังกล่าวมิได้เจาะ
จงให้คู่สัญญาต้องเข้าทำสัญญาตัวเงินด้วยตนเองโดยตรง ดังนั้น บุคคลที่จะเข้ามาเป็นคู่
สัญญาจึงอาจมอบหมายให้บุคคลอื่นเป็นตัวแทนเข้ามาเป็นคู่สัญญาในตัวเงินแทนตนก็ได้ และ
เมื่อตัวแทนได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาแทนตัวการแล้ว ความหลักทั่วไปของกฎหมายตัวแทน ตัว
แทนที่เข้ามาเป็นคู่สัญญาในตัวเงินไม่ควรต้องผูกพันรับผิดชอบเพื่อความแห่งตัวเงินนั้นเป็น
ส่วนตัว แต่ตามกฎหมายลักษณะตัวเงิน ลำพังแต่ตัวแทนลงลายมือชื่อของตนเข้ามาเป็นคู่
สัญญาแทนตัวการในตัวเงินเท่านั้น ยังไม่พอทำให้ตัวแทนหลุดพ้นจากความรับผิดตามเนื้อ
ความแห่งตัวเงินทั้งนี้เพราะกฎหมายลักษณะตัวเงินวางหลักความรับผิดตามตัวเงินไว้ว่า
บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินนั้น (มาตรา
๕๐๐) ตัวแทนที่ลงลายมือชื่อของตนในฐานะที่เข้าเป็นคู่สัญญาตัวเงินแทนตัวการจะหลุดพ้น
จากความรับผิดตามเนื้อความแห่งตัวเงินฉบับที่ตนได้ลงลายมือชื่อนั้นก็ต่อเมื่อได้กระทำการ
ตามที่มาตรา ๕๐๑ บัญญัติไว้คือ

^๑ สรรเสริญ โกรจิตติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
ตัวแทน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๑.

"ถ้าบุคคลใดลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน และมีได้เขียนแถลงว่ากระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง ไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นยอมเป็นผู้รับผิดชอบตั๋วเงินนั้น"

กล่าวคือ ตัวแทนที่ลงลายมือชื่อของตนเข้า เป็นคู่สัญญาตั๋วเงินแทนตัวการจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามกฎหมายมาตรา ๔๐๐ ก็ต่อเมื่อตัวแทนได้เขียนแถลงลงไปในตั๋วเงินนั้นเอง ให้ได้ความว่า ที่ตนลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน เป็นการลงลายมือชื่อแทนบุคคลอื่น ถ้ามิได้เขียนแถลงข้อความนี้ให้มีความหมายดังกล่าวนี้แล้ว ตัวแทนต้องรับผิดชอบต่อตั๋วเงินฉบับที่ตนได้ลงลายมือชื่อนั้น เป็นส่วนตัว แม้ว่าตนจะได้รับการมอบอำนาจจากตัวการให้เข้า เป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินแทนตัวการโดยชอบก็ตาม

ตัวอย่างที่ ๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๕๕/๒๕๑๐ (ระหว่างนายประเสริฐ เศรษฐภักดิ์ โจทก์ นายกำจร มั่นสุข จำเลย) เช็ครายพิพาทจำเลยลงลายมือชื่อ เป็นผู้สั่งจ่าย โดยมิได้เขียนว่า กระทำแทน ท่านหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล แสงอุทัย จำเลยจึงต้อง เป็นผู้รับผิดชอบต่อตั๋วเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๐๐, ๔๐๑ การที่จำเลยขอสืบว่า จำเลยเซ็นสั่งจ่ายในนามของท่านหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล แสงอุทัยนั้น แม้จำเลยจะสืบได้ จำเลยก็หาหลุดพ้นความรับผิดชอบ เช็คนั้นไม่

ตัวอย่างที่ ๒

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๔/๒๕๑๔ (ธนาคารกสิกรไทย จำกัด โจทก์ นายอุดมศิริโวหาร ถัดพวก จำเลย)

เมื่อจำเลยลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินโดยมิได้เขียนแถลงว่า กระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง จำเลยยอมเป็นผู้รับผิดชอบต่อตั๋วเงินนั้น และจะอ้างว่าตนกระทำแทนบุคคลอื่น แล้วขอนำพยานเข้าสืบประกอบข้ออ้างของตนหาได้ไม่

เหตุที่กฎหมายลักษณะตั๋วเงินต้องบังคับมิให้ตัวแทน หากจะเข้ามาลงลายมือชื่อในตั๋วเงินต้องเขียนแถลงว่ากระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งนั้น ก็เพราะเหตุว่าตั๋วเงินเป็นตราสารที่มีไว้ใช้เพื่อผูกพันเฉพาะคู่กรณีเพียงฝ่ายเดียวหรือสองฝ่ายเท่านั้น แต่ยังมี

บุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อรับโอนตัวเงินนั้น ๆ อีกมากมาย และบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับนี้อาจไม่ทราบถึงฐานะความเกี่ยวพันของคู่สัญญาเดิมก็ได้ ฉะนั้น จะให้เขาต้องเสียหายในสิ่งที่เขามีได้ทราบไม่ได้เพราะไม่เป็นธรรม ถ้าตัวแทนต้องการให้ตัวเงินผูกพันตัวการของตน ตัวแทนก็จะต้องเขียนไว้ให้ชัดเจนว่า คนเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินในฐานะตัวแทนเท่านั้น

พระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ ของอังกฤษ และของอเมริกา ก็มีบัญญัติไว้ว่า ภายการลงลายมือชื่อของตัวแทนเพื่อผู้อื่นในตัวเงิน ควบ เช่นเดียวกับกฎหมายไทย คือตัวแทนผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินต้องรับผิดชอบส่วนตัว ถ้าตัวเงินนั้นไม่มีข้อความแสดงให้ปรากฏว่าตัวแทนได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินในฐานะกระทำการแทนบุคคลอื่น (พระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ มาตรา ๒๖^๒ และ Uniform Commercial Code มาตรา ๓-๔๐๓ ของอเมริกา)^๓

ประกาศน อวยชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงินและความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, หน้า ๑๘.

^๒ Section 26.(1) Where a person signs a bill as drawer, indorser, acceptor, and adds words to his signature, indicating that he signs for or on behalf of a principal, or in a representative character, he is not personally liable thereon ; but the mere addition to his signature of words describing him as an agent, or as filling a representative character, does not exempt him from personal liability

(2) In determining whether a signature on a bill is that of the principal or that of the agent by whose hand it is written, the construction most favourable to the validity of the instrument shall be adopted

^๓ Section 3-403 Signature by authorized Representative
(1) A signature may be made by an agent of other representative, and his authority to make it may be established as in other

เมื่อได้เข้าใจถึงวิธีการที่ทำให้ตัวแทนไม่ต้อง รับผิดชอบเพราะการลงลายมือชื่อของตน
ในตั๋วเงินแล้วว่า ตัวแทนจะต้อง เขียนแถลงลงในตั๋วเงินว่าตนกระทำการแทนบุคคลอื่น
ตัวแทนจึงจะไม่ต้อง รับผิดชอบต่อตั๋วเงินเป็นการส่วนตัว

(๒) การเขียนแถลงว่าลงลายมือชื่อแทนคนอื่นนั้น จะต้องใช้ข้อความว่าอย่างไร

ในปัญหาข้อนี้ กฎหมายลักษณะตั๋วเงินมิได้บัญญัติไว้เลยว่า การเขียนแถลงว่ากระทำ
การแทนบุคคลอื่นนั้น จะต้องใช้ข้อความอย่างไร นักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิของไทย เห็นต้องกัน
ในปัญหาข้อนี้ว่า การเขียนแถลงว่ากระทำการแทนนั้น จะเขียนด้วยคำอะไรลงไปในตัว
เงินนั้นก็ ได้ ขอให้มีความหมายชัดเจนสองประการคือ

cases of representation. No particular form of appointment is
necessary to establish such authority.

(2) An authorized representative who signs his own name
to an instrument

(a) is personally obligated if the instrument
neither names the person represented nor shows that the
representative signed in a representative capacity;

(b) except as otherwise established between the
immediate parties, is personally obligated if the instrument
names the person represented but does not show that the
representative signed in a representative capacity, or if the
instrument does not name the person represented but does show
that the representative signed in a representative capacity.

(3) Except as otherwise established the name of an
organization preceded or followed by the name and office of an
authorized individual is a signature made in a representative
capacity.

ประการแรก

กองระบือถือตัวบุคคลที่ลงลายมือชื่อแทนเพื่อให้ทราบว่าตัวแทนลงชื่อแทนใคร หากไม่ระบุให้ชัดถึงชื่อตัวการแล้ว ก็ยังถือไม่ได้ว่าได้เปิดเผยชื่อตัวการครบถ้วนแล้ว ตัวแทนผู้ลงชื่อจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว ตัวการที่ไม่ได้แสดงให้ปรากฏในตัวเงินหาไม่มีความรับผิดชอบในฐานะเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินไม่

ตัวอย่าง

แดงเป็นตัวแทนของคำ แแดงออกตัวเงินแทนคำ ลงชื่อโดยใช้ข้อความว่า "แดง ตัวแทน" กรณีอย่างนี้ แแดงต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวเพราะไม่ได้บอกว่าเป็นใคร เทียบได้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๖๖/๒๕๐๑ (ระหว่างนายกิมเขียบ แซ่ฮ้ง โจทก์ นายสมฤกษ์ กิติสุวรรณ จำเลย) ซึ่งวินิจฉัยว่า

"ผู้ส่งจ่ายลงลายมือชื่อในเช็คและประทับตราของห้างหุ้นส่วนจำกัด ผู้ส่งจ่ายไม่พ้นความผิดเป็นส่วนตัว แม้จะทำแทนห้างโดยรับมอบอำนาจจากผู้จัดการ แต่ผู้ทรงไม่ได้รู้ถึงความชอบนี้"

ประการที่สอง

ต้องเขียนให้ได้ว่าความว่าทำการแทนบุคคลอื่น ทั้งนี้แม้จะปรากฏว่าตัวแทนได้เขียนชื่อตัวการของตนลงไว้ในตัวเงินแล้วก็ตาม ถ้าไม่มีข้อความหรือมีข้อความที่อ่านแล้วไม่ได้ความหมายว่า กระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง กรณีก็ไม่ต้องควมมาตรา ๕๐๑ ที่จะยกเว้นความรับผิด เป็นส่วนตัวของผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นได้

ตัวอย่าง

คำทำพินัยกรรมตั้งให้แดงเป็นผู้จัดการมรดก ต่อมาคำถึงแก่กรรม แแดงจึงลงลายมือชื่อในตัวเงินว่า "แดง ผู้จัดการมรดกของคำ" เช่นนี้แดงก็ยังต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวตามตัวเงินนั้น เพราะแดงมิได้เขียนให้มีความหมายว่าทำในฐานะเป็นผู้จัดการมรดก เป็นแต่เพียงแจ้งตำแหน่งว่าแดงเป็นผู้จัดการมรดกของคำเท่านั้น

จิตติ คิงศกัณฑ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชี
เดินสะพักและตัวเงิน, หน้า ๗๔.

สำหรับการเขียนแถลงว่าลงลายมือชื่อแทนคนอื่น จะต้องใช้ข้อความว่าอย่างไร สำหรับกฎหมายต่างประเทศนั้น ปรากฏว่าตาม Uniform Commercial Code มาตรา ๓-๔๐๓ เรื่องลายมือชื่อที่ลงโดยตัวแทนรับมอบอำนาจไว้ชื่อยุติและให้ตัวอย่างการลงชื่อของตัวแทน ในตัวเงินเพื่อผู้อื่นไว้ดังนี้

สมมติว่า Peter Pringle เป็นตัวการ และ Arthur Adams เป็นตัวแทนตัวเงิน อาจมีลายมือชื่อของตัวแทนที่ไต่ลงไว้ดังนี้

- a) "Arthur Adams" การลงลายมือชื่อแบบนี้ผูกพันตัวแทนให้ของรับผิดเป็นส่วนตัว
- b) "Peter Pringle โดย Arthur Adams" การลงลายมือชื่อแบบนี้ถือว่าเป็นวิธีการที่ซัดแจ้งในการแสดงให้ เห็นถึงการ เป็นตัวแทนของ Arthur Adams แล้ว Arthur Adams จึงไม่ต้องรับผิดเป็นส่วนตัว

นอกจากนี้ ถ้าตัวเงินมีข้อความว่า

"Peter Pringle ตกกลงที่จะจ่าย" และลงชื่อว่า Arthur Adams ตัวแทนก็คือ เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ Adams ไม่ต้องรับผิดตามตัวเงินนั้น เป็นส่วนตัวได้แล้ว

- c) "Arthur Adams ตัวแทนหรือ
- d) "Peter Pringle

Arthur Adams "

กรณีการลงชื่อของตัวแทนตามแบบ c และ d นี้ กฎหมายอเมริกาได้ยอมให้คุ้มครองนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้ว่า Arthur Adams ลงชื่อแทน Peter Pringle ได้

กรณีตามตัวอย่างประกอบคำอธิบายของมาตรา ๓-๔๐๓ แห่ง Uniform Commercial Code นี้ เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยแล้ว เห็นว่า กรณีที่ตัวแทนลงลายมือชื่อในตัวเงินตามแบบ a และแบบ c นั้น Arthur Adams ตัวแทนก็ยังคงรับผิดตามเนื้อความแห่งตัวเงินเป็นส่วนตัวอยู่ ทั้งนี้เพราะ Arthur Adams มิได้เขียนให้ชัดเจนว่าคนทำการแทนใคร เทียบได้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๖๖/๒๕๐๑ ที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

สำหรับกรณีการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินตามแบบ b เห็นว่ามีข้อความที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่า Arthur Adams เป็นตัวแทนของ Peter Pringle แล้ว Adams จึงไม่ต้องรับผิดชอบตั๋วเงินเป็นส่วนตัว

ปัญหาต่อไปมีว่า ถ้าตัวแทนได้เขียนแถลงว่ากระทำการแทนบุคคลอื่นแล้ว ตัวการจะมีความรับผิดชอบต่อเงินที่ตัวแทนทำการแทนได้อย่างไร ในเมื่อตัวการมิได้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน

ปัญหานี้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อความแห่งตั๋วเงินของตัวการย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะตัวแทน กล่าวคือ ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลาย อันตัวแทนได้กระทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานะตัวแทนนั้น (มาตรา ๘๒๐) ฉะนั้น เมื่อตัวแทนได้ทำการที่เกี่ยวกับตั๋วเงินตามขอบอำนาจที่ตัวการมอบหมายแก่ตนโดยถูกต้องครบถ้วนตามบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะตัวแทน และต้องตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะตั๋วเงินมาตรา ๕๐๑ แล้ว ตัวการก็มีความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบต่อเงินแล้ว เป็นแต่ความรับผิดชอบต่อเงินของตัวการนี้เป็นไปตามบทกฎหมายตัวแทน ความรับผิดชอบต่อเงินดังกล่าวของตัวการไม่ได้เป็นไปตามบทกฎหมายลักษณะตั๋วเงินโดยตรง

บทบัญญัติตามมาตรา ๕๐๑ ใช้บังคับกับกรณีการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินของผู้แทนนิติบุคคลด้วยหรือไม่

ผู้แทนนิติบุคคลมีลักษณะแตกต่างกับเรื่องตัวแทนอย่างไร

ได้กล่าวมาแล้วว่าบทบัญญัติตามมาตรา ๕๐๑ เป็นเรื่องการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินของตัวแทน ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่า หากตัวแทนเขียนแถลงว่ากระทำการแทนบุคคลอื่น ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบต่อเงินเป็นส่วนตัว ปัญหาที่ว่าบทบัญญัติตามมาตรา ๕๐๑ จะใช้บังคับกับการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินของผู้แทนนิติบุคคลด้วยหรือไม่ จึงอยู่ที่ว่า คำว่า "ผู้แทนนิติบุคคล" มีความหมายเหมือนหรือต่างกับคำว่า "ตัวแทน" เพราะหากได้ความว่า ผู้แทนนิติบุคคลกับตัวแทนมีความหมายเหมือนกัน กรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลลงลายมือชื่อในตั๋วเงินในนามของ

๕๒

นิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลก็ต้องเขียนแถลงให้ชัดว่าตนกระทำการแทนนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลนั้นจึงจะไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้เงินเป็นส่วนตัว แต่ถาใดก็ตามว่าผู้แทนนิติบุคคลกับตัวแทนมีความหมายต่างกัน และเป็นคนละกรณีแล้ว กรณีเช่นนี้บทบัญญัติตามมาตรา ๕๐๑ ก็ไม่อาจนำมาใช้บังคับกับการลงลายมือชื่อในตัวของผู้แทนนิติบุคคล ฉะนั้น ตามปัญหาของหัวข้อนี้ จึงต้องทำความเข้าใจความหมายของคำว่า "ผู้แทน" กับ "ตัวแทน" เสียก่อนว่ามีความหมายเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

ความหมายของคำว่า "ผู้แทนนิติบุคคล"

กฎหมายมิได้ให้ความหมายของคำว่า "ผู้แทนนิติบุคคล" ไว้โดยตรงแต่โดยเหตุนิติบุคคล ซึ่งมีผู้แทนเป็นผู้ดำเนินกิจการของนิติบุคคลนั้น เป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นให้มีสภาพบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมายภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล ทั้งนี้กำหนดไว้ในข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง(ป.พ.พ. มาตรา ๖๕) ไม่ใช่บุคคลธรรมดาที่มีชีวิตจิตใจโดยสภาพนิติบุคคลจึงไม่สามารถดำเนินหรือปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ใดด้วยตนเอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๗๕ จึงบัญญัติว่า "อันความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ย่อมแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคลนั้น" ฉะนั้น จากบทบัญญัติตามมาตรา ๗๕ นี้ จึงอาจให้ความหมายของคำว่าผู้แทนได้ว่า "ผู้แทนนิติบุคคลธรรมดาที่ดำเนินการหรือแสดงความประสงค์ของนิติบุคคล"

ผู้แทนนิติบุคคลจะได้แก่ใครและเกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น เป็นไปตามกฎหมายจัดตั้งนิติบุคคลนั้น ๆ กำหนดไว้ เช่นกระทรวงเป็นนิติบุคคลเจ้าพนักงานวงราชการ เมืองก็มีมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๕๕ บัญญัติให้มีรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการปกครองบังคับบัญชารับผิดชอบ รัฐมนตรีจึงเป็นผู้แทนของกระทรวง สำหรับห้างหุ้นส่วนจำกัดก็มีมาตรา ๑๐๗๕ บังคับให้จดทะเบียนชื่อผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการจึงเป็นผู้แทนของห้างหุ้นส่วนจำกัด ส่วนผู้ใดจะใครรับเลือกให้เป็นหุ้นส่วน ผู้จัดการของห้างฯ ดังกล่าว ก็ต้องเป็นไปตามที่ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนตกลงกันตามที่บัญญัติไว้ ตามมาตรา ๑๐๓๕ ส่วนกรณีของบริษัทจำกัด มาตรา ๑๑๔๔ บัญญัติว่าในการจัดการบริษัท

๑ กุศล บุญเย็น, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า, (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, ๒๕๒๐), หน้า ๓.

ให้มีกรรมการ จะมีด้วยกันกี่คนให้ เป็นไปตามข้อบังคับของบริษัท และมาตรา ๑๑๑๑ บังคับให้จดทะเบียนชื่อและอำนาจของกรรมการ ฉะนั้น กรรมการจึง เป็นผู้แทนของบริษัท จำกัด

ผลของการกระทำ การตามขอขวัตุประสงค์ของผู้แทนนิติบุคคล

เมื่อผู้แทนนิติบุคคลได้กระทำการใดซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่และในทางการดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของผู้แทนนิติบุคคลแล้ว การกระทำของผู้แทนดังกล่าวมีผลสำคัญ

๒ ประการคือ

๑. กิจการที่ผู้แทนนิติบุคคลทำไป ย่อมผูกพันนิติบุคคลนั้น เหมือนดังว่านิติบุคคลนั้นได้กระทำกิจการนั้น ๆ ด้วยตนเอง ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยถึงผลของการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๘๓-๗๘๔ / ๒๕๐๖ (ประชุมใหญ่) (ระหว่างพนักงานอัยการกรมอัยการ โจทก์ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลชนบุรีอิสลกับพวก จำเลย)

เจตนาของนิติบุคคลย่อมแสดงออกทางผู้แทนของนิติบุคคล เมื่อผู้แทนของนิติบุคคลแสดง เจตนาซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้แทนในทางการดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เจตนานั้นก็ผูกพันนิติบุคคล และต้องถือว่าเป็นเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง ฉะนั้น นิติบุคคลจึงมีเจตนาอันเป็นองค์ประกอบความผิดในทางอาญาและกระทำความผิดซึ่งผู้กระทำความผิดมีเจตนารวมทั้งต้องรับโทษทางอาญา เท่าที่ลักษณะแห่งโทษ เป็คของให้ลงแก่นิติบุคคลได้ ซึ่งต้องพิจารณาตามลักษณะความผิด พฤติการณ์แห่งการกระทำ และอำนาจหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคล ประกอบกับวัตถุประสงค์ของผู้แทนนิติบุคคล เป็นราย ๆ ไป

การที่ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เลียนแบบ เครื่องหมายการค้าของผู้อื่น โดยกระทำไป ในอำนาจหน้าที่ทางการค้า อันเป็นวัตถุประสงค์และเพื่อประโยชน์ในทางการค้าของห้างหุ้นส่วน ถือได้ว่าเป็นเจตนาและการกระทำของห้างหุ้นส่วน ฉะนั้น ห้างหุ้นส่วนต้องรับผิดทางอาญาคด้วย

คำพิพากษานี้ที่ ๑๒๒๐/๒๕๐๘ (ระหว่างพนักงานอัยการ กรมอัยการ โจทก์
บริษัทสันติภาพ (ยัง เพิ่ง ๑๙๕๘) จำกั้กับพวก จำเลย)

จำเลยที่ ๑ เป็นบริษัทจำกัด เป็นนิติบุคคล จึง เป็นเพียงบุคคลสมมุติโดย
อำนาจของกฎหมาย คำเนินหรือปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของบริษั้ด้วยตนเองไม่ได้
ต้องคำเนินหรือปฏิบัติงานโดยผู้แทน จำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการผู้จัดการ จึง เป็นผู้รับผิดชอบ
ชอบในการคำเนินหรือปฏิบัติงานของบริษั้จำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๑ กระทำผิด ก็คือชื่อว่า
เป็นการกระทำของจำเลยที่ ๒ ด้วย

๒. การกระทำภายในของอำนาจของผู้แทนนิติบุคคล ทำให้การนั้นไม่ผูกพันให้
ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษานี้ที่ ๑๙๕๐/๒๕๑๕ (ระหว่างนายเชอริ เสนา โจทก์
บริษัทมาบลูกูล จำกัด กับพวก จำเลย)

กรรมการผู้ทำสัญญาในฐานะผู้แทนของบริษั้จำกัด ซึ่งเป็นนิติบุคคล ไม่ต้อง
รับผิดชอบ เป็นส่วนตัว

ความหมายของคำว่า "ตัวแทน"

สำหรับตัวแทน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๑๕ ว่าด้วย "ตัวแทน"
มิได้ให้ความหมายของคำว่าตัวแทนไว้แต่ได้ให้คำนิยามของคำว่า สัญญาตัวแทนตามมาตรา
๓๙๓ ว่า "อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งให้บุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าตัวแทน มีอำนาจ
ทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการคั้งนั้น

อันความเป็นตัวแทนนั้นจะ เป็นโดยคั้งแ่่ง แ่สดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ยอมได้"

จากความตามบทบัญญัติมาตรา ๓๙๓ คั้งกล่าว อาจให้ความหมายของคำว่าตัวแทน
ซึ่ง เกิดจากสัญญาได้ว่า "ตัวแทน" คือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากตัวการไม่ว่าได้รับมอบ
อำนาจโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย ให้มีอำนาจกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ตัวการ
มอบหมาย" ซึ่งกฎหมายลักษณะตัวแทน มาตรา ๔๒๐ บัญญัติว่า "ตัวการยอมมีความผูกพันค่อ

บุคคลภายนอก ในกิจการทั้งหลาย อันตัวแทนหรือตัวแทนช่วงได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานะตัวแทน"

ตัวแทนถ้าแบ่งตามอำนาจหน้าที่แล้ว สามารถแบ่งออกได้ เป็น ๒ ประเภทดังนี้

(๑) ตัวแทนเฉพาะการ ได้แก่ตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้ทำกิจการอย่างเดียวหรือหลายอย่างที่มีระบุไว้โดยเฉพาะ มีขอบเขตอำนาจกระทำกร มีข้อกำหนดอย่างถึงวัตถุประสงค์ไว้กว้าง ๆ เช่นระบุให้มอบอำนาจในการฟ้องคดี ให้รับจ้างอง เป็นต้น ตัวแทนจะทำการกิจการด้วยลำพังตนเองโดยปราศจากการได้รับมอบอำนาจจากตัวการหาได้ไม่

(๒) ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป ได้แก่ตัวแทนที่มีอำนาจกระทำกรได้หลายอย่าง หรือตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจแบบไม่ระบุกิจการ ให้กระทำกิจการใด ๆ โดยเฉพาะเป็นอย่าง ๆ ไป ดังกรณีของตัวแทนเฉพาะการ เช่นตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้จัดการร้านค้า เป็นต้น ตัวแทนดังกล่าวมีอำนาจควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ในร้านค้าให้สำเร็จลุล่วงไปสมประสงค์ของตัวการ แต่แม้ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปจะมีอำนาจกระทำกรต่าง ๆ ได้ในขอบอำนาจของตนก็ตาม แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่ ๒ ประการตามที่บัญญัติไว้ตามมาตรา ๔๐๑ ที่ตัวแทนประเภทนี้จะทำลำพังด้วยตนเองไม่ได้ แม้จะเกี่ยวข้องกับกิจการที่ตนได้รับมอบหมายให้กระทำก็ตาม ตัวแทนจะต้องได้รับมอบอำนาจจากตัวการอีกครั้งหนึ่งจึงจะกระทำกรตามที่ยกเว้นไว้ตามมาตรา ๔๐๑ ได้

เมื่อได้ทำความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้แทนและตัวแทนพอสมควรแล้ว จะเห็นได้ว่า คำว่า ผู้แทนนิติบุคคลกับตัวแทนมีความหมายและผลในทางกฎหมายแตกต่างกันดังนี้

(๑) ตัวแทน เกิดจากสัญญาตามมาตรา ๓๔๗ บัญญัติไว้ว่า กิจการที่ตัวแทนจะกระทำแทนตัวการได้ จะต้องได้รับมอบอำนาจจากตัวการหรือแสดงให้เห็นได้ว่า ได้รับมอบอำนาจจากตัวการเสียก่อน ตัวแทนจึงจะกระทำกรนั้น ๆ ได้ ส่วนผู้แทนนิติบุคคล อาจเกิดได้ทั้งจากสัญญาหรือกฎหมายที่ก่อตั้งนิติบุคคลนั้น ๆ กำหนดขึ้นก็ได้ แต่เมื่อผู้แทนนิติบุคคลจะทำการกิจการใด ๆ ตามขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นแล้ว ผู้แทนนิติบุคคล

ไม่ต้องได้รับมอบหมายจากตัวนิติบุคคลนั้นเสียก่อน ทั้งนี้กฎหมายลักษณะนิติบุคคลมาตรา ๗๕ บัญญัติให้ความประสงค์ของนิติบุคคล แสดงให้ปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคลนั้น ฉะนั้น การใด ๆ ที่ผู้แทนนิติบุคคลเห็นสมควร และต้องตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลแล้ว ผู้แทนย่อมทำได้โดยลำพัง ไม่คงได้รับอนุญาตหรือรอให้ได้รับการมอบหมายจากใคร่คนอื่นอีก

(๒) เมื่อนำกิจการที่ผู้แทนนิติบุคคลทำแทนนิติบุคคลมา เปรียบเทียบกับกิจการที่ตัวแทนทำการแทนตัวการแล้ว จะเห็นได้ว่า กิจการที่ผู้แทนนิติบุคคลทำแทนนิติบุคคลนี้ มีสภาพเหมือนหนึ่ง เป็นเรื่องตัวการตัวแทน แต่ผู้แทนนิติบุคคลไม่ใช่ตัวแทนเพราะกิจการที่ผู้แทนนิติบุคคลทำไปมีสภาพเป็นตัวการหรือเป็นนิติบุคคลนั้นเลยทีเดียว และการดำเนินกิจการของนิติบุคคลนั้น หากจำต้องแสดงเจตนาโดยผู้แทนของนิติบุคคลเสมอไปไม่ ผู้แทนของนิติบุคคลอาจแต่งตั้งตัวแทนเพื่อกระทำการนิติกรรมต่าง ๆ แทนผู้แทนนิติบุคคลก็ได้ หรือนิฉะนั้นนิติบุคคลอาจถือเอาประโยชน์และความรับผิดชอบจากการกระทำโดยทางตัวแทนก็ได้ ซึ่งศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้หลายเรื่องด้วยกันดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๐๔/๒๔๕๕ (ระหว่างบริษัทหริครว โจทก์ บริษัทสินสยาม จำกัด จำเลย)

"การดำเนินกิจการของบริษัทจำกัดนั้น บริษัทหากจำต้องแสดงเจตนาโดยผู้แทนของบริษัทเสมอไปไม่ บริษัทอาจถือเอากระประโยชน์และความรับผิดชอบจากการกระทำโดยทางตัวแทนของบริษัทก็ได้"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔/๒๕๒๐ (ระหว่างบริษัทบางกอกมอเตอร์เวอคส์ จำกัด โจทก์ พ.ต.ต. สงกรานต์ อุกมลสิทธิ์ จำเลย)

"ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๕ และมาตรา ๑๑๔๔ กรรมการบริษัทจำกัด เป็นผู้แทนของบริษัท มีอำนาจดำเนินการทุกอย่าง ภายในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์และข้อบังคับของบริษัทได้ หากได้มีอำนาจจำกัดเพียงเท่าที่ตัวแทนผู้ได้รับมอบอำนาจทั่วไปมีอยู่ไม่ กรรมการบริษัทจึงมอบอำนาจให้ผู้อื่นลงชื่อในสัญญา เขาชื่อแทนบริษัทได้"

(๓) ในปัญหา เรื่องผู้แทนนิติบุคคลที่กระทำการตามชอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น เป็นตัวแทนหรือไม่ ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ในฎีกาที่ ๒๗๒/๒๔๘๖ (ระหว่างห้างหุ้นส่วนสามัญเบล เวอร์สา โจทก์ นายสมาน วัชรศิริธรรม จำเลย) ว่า

"ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนสามัญ ซึ่งจดทะเบียน เป็นนิติบุคคล หากใช้ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปตามความหมายในมาตรา ๘๐๑ ไม่ จึงตั้งตัวแทนฟ้องความได้"

ที่นี้อาจมีผู้สงสัยว่า เมื่อผู้แทนนิติบุคคลไม่ใช่ตัวแทนแล้ว ทำไมความในมาตรา ๑๑๒๗ เรื่องวิธีการจัดการบริษัทจำกัด กับมาตรา ๑๒๕๖ เรื่องสมาคม จึงบัญญัติให้นำกฎหมายลักษณะตัวแทนมาใช้บังคับด้วยดังนี้

"ความ เกี่ยวพันกันใน ระหว่างกรรมการและบริษัท และบุคคลภายนอกนั้น ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยตัวแทน" (มาตรา ๑๑๒๗)

"ความ เกี่ยวพันกันใน ระหว่างสมาคมกับบุคคลซึ่ง ได้รับความหมาย เป็นผู้จัดการ ก็ดี กับบุคคลภายนอกก็ดี ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยตัวแทน" (มาตรา ๑๒๕๖)

ปัญหานี้อาจารย์ กุศล บุญเย็น ได้อธิบายว่า "ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ ก็เพื่อประโยชน์ที่จะพิเคราะห์ถึงฐานะของบุคคลสามฝ่ายซึ่ง เกี่ยวพันกัน โดยใช้กฎหมายตัวแทน มาปรับ เช่นกรณีบริษัทจำกัด บุคคลสามฝ่ายคือ บริษัท กรรมการ และบุคคลภายนอก บริษัท ย่อมเป็นกิจการ กรรมการ เป็นตัวแทน กรรมการย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะตัวแทน ต่อบริษัท ซึ่งเป็นกิจการ เป็นต้นว่าต้องทำการภายในอำนาจที่มอบหมาย คือตามวัตถุประสงค์ของบริษัท ซึ่งกำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ ถ้าท่านออกเหนือจากนี้ ก็เป็นเรื่องท่านออกอำนาจไม่ผูกพันบริษัท (ฎีกาที่ ๑๗๒๕/๒๕๑๓) หรือถ้ากรรมการรับเงินหรือทรัพย์สินอื่นเกี่ยวกับกิจการ เป็นกรรมการ ก็ต้องส่งมอบให้บริษัทตามมาตรา ๘๑๐ หรือถ้ากรรมการไปทำสัญญา กับบุคคลภายนอกในนามตนเอง บริษัทย่อมแสดงตนให้ปรากฏและเข้ารับเอาสัญญานั้นได้ใน

ฐานะตัวการไม่เปิดเผยชื่อตามมาตรา ๘๐๖ หรือกรรมการทำสัญญาในฐานะผู้แทนบริษัท จำกัด ก็ไม่ตองรับผิดชอบเป็นส่วนตัว โดยอาศัย มาตรา ๘๐ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๕๐/๒๕๑๕) ดังนี้เป็นต้น

โดยสรุป ในระหว่างบุคคลสองฝ่ายคือ บริษัทกับบุคคลภายนอก กรรมการเป็นผู้แทนหรือตัวบริษัท แคล้วเป็นกรณีต้องพิเคราะห์ถึงฐานะของบุคคลตามฝ่าย คือกรรมการบริษัท และบุคคลภายนอกแล้ว กรรมการจึงเป็นตัวแทนของบริษัท"๑

ต่อมาในปี ๒๕๒๐ ศาลฎีกาได้กล่าวถึงความตามมาตรา ๑๑๖๗ ไว้ใน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔/๒๕๒๐ ว่า

"ที่จำเลยฎีกาว่า กรรมการบริษัทโจทก์ต้องกระทำการต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพราะความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๖๗ ให้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วย ตัวแทน กรรมการบริษัทโจทก์จึงห้ามอำนาจมอบให้นางอุษา พรประภาและนายเชวง ชีวานนท์ เป็นตัวแทนชวงลงนามในสัญญาเช่าชื่อหมาย จ.๓ ไม่ สัญญานี้เป็นโมฆะ พิเคราะห์แล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕ และมาตรา ๑๑๔๔ กรรมการบริษัทจำกัด เป็นผู้แทนของบริษัทที่มีอำนาจดำเนินกิจการทุกอย่างภายในขอบเขต แห่งวัตถุประสงค์ และข้อบังคับของบริษัทได้ หากได้มีอำนาจจำกัดเพียงเท่าที่ตัวแทน ผู้ได้รับมอบอำนาจทั่วไปมีอยู่ไม่ มาตรา ๑๑๖๗ ที่จำเลยยกขึ้นอ้างนั้นเป็นเรื่องความ เกี่ยวพันกันในระหว่างกรรมการและบริษัท และบุคคลภายนอก เป็นต้นว่า กรรมการ บริษัทจะต้องรับผิดชอบต่อ บุคคลภายนอกเป็นส่วนตัวหรือไม่ ทั้งนี้จึงจะบังคับตามกฎหมาย ว่าด้วยตัวแทน หากได้หมายความว่ากรรมการบริษัทเป็นตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไปของ บริษัทไม่ กรรมการบริษัทโจทก์มอบอำนาจให้นางอุษา พรประภาและนายเชวง ชีวานนท์ ลงนามในสัญญาเช่าชื่อหมาย จ. ๓ ได้"

กฤต บุญยืน, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน
นายหนา, หน้า ๕ - ๖.

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่า กรณีการเป็นผู้แทนนิติบุคคลย่อมไม่ใช่ความสัมพันธ์ในเรื่องตัวการ ตัวแทน แต่โดยเหตุที่กิจการที่ผู้แทนนิติบุคคลทำแทนนิติบุคคล มีสภาพเหมือนหนึ่ง เป็นเรื่องตัวการตัวแทน เมื่อมีปัญหาที่จะพิจารณาถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบระหว่างกรรมการ และบริษัท และบุคคลภายนอกแล้ว ความตามมาตรา ๑๑๒๗ ให้นำกฎหมายลักษณะตัวแทนมาใช้บังคับกับความเกี่ยวพันระหว่างบุคคลดังกล่าว เท่านั้น

กรณีความปัญหาที่ค้าง เป็นหัวข้อไว้ว่า บทบัญญัติตามมาตรา ๕๐๑ ใช้บังคับกับกรณี การลงลายมือชื่อในตั๋วเงินของผู้แทนนิติบุคคลด้วยหรือไม่ จึงตอบได้ว่า ความตามบทบัญญัติ มาตรา ๕๐๑ ไม่ใช่บังคับกับกรณีการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินของผู้แทนนิติบุคคลด้วย ในทางปฏิบัติ สำหรับทางหุ้นส่วนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับบริษัทจำกัด มักจะจดทะเบียน บังคับว่า เมื่อผู้แทนของห้างหรือบริษัทจะกระทำการในนามของนิติบุคคลแล้ว นอกจากจะ ลงลายมือชื่อของผู้แทนของห้างฯ หรือบริษัทในนิติกรรมแล้ว ยังจะต้องประทับตราสำคัญของ ห้างฯ หรือบริษัทด้วยการนั้น จึงจะผูกพันห้างฯ หรือบริษัท ดังนั้น ในเรื่องตั๋วเงิน เมื่อผู้แทน นิติบุคคลลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของบริษัท แม้มิได้เขียนแกลงว่ากระทำการแทน นิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อความแห่งตั๋วเงินนั้นเป็นส่วนตัว เพราะ ตามกฎหมายถือได้ว่าตั๋วเงินดังกล่าว นิติบุคคลเป็นผู้ลงลายมือชื่อไว้ด้วยตนเองโดยตรง

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๔ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยถึงปัญหาความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคล ผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๐๘/๒๕๒๔ (ระหว่าง บ.จ.ก. นานาสิน เชื้อ (ประเทศไทย) จำกัด บ.จ.ก. เกล็ดอาหารนสเปอร์ตกับพวก จำเลย บ.จ.ก. เงิน หุ่นและหลักทรัพย์กรุงไทย ผู้ขอรับชำระหนี้) ว่า

" กรรมการบริษัทซึ่งมีอำนาจลงลายมือชื่อ ทำการแทนบริษัทที่ตนเป็นกรรมการ โดย ต้องประทับตราสำคัญของบริษัทด้วยนั้น เชื่อกันบริษัทเป็นผู้สั่งจ่ายโดยกรรมการลงลายมือชื่อ และได้ประทับตราสำคัญของบริษัทแล้ว แม้มิได้เขียนแกลงว่ากระทำการแทนบริษัทก็ตาม ถือได้ว่า กรรมการบริษัทจะกระทำการในฐานะผู้แทนบริษัทแล้ว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า บริษัทจำกัดนั้น

เป็นผู้สั่งจ่าย เช็คนั้นเอง กรรมการบริษัทไม่ต้อง เป็นผู้รับผิดชอบเพื่อความในเช็คนั้น เป็น ส่วนตัว"

(คดีนี้สืบเนื่องจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยทั้งสามเด็กชาก บริษัทเงินทุน และหลักทรัพย์กรุงไทยผู้ขอรับชำระหนี้ยื่นคำร้องขอรับชำระหนี้ตามเช็คจำนวน ๑๐ ฉบับ เป็นเงิน ๒,๑๘๘,๕๑๗ บาท เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สอบสวนแล้ว เสนอความเห็นต่อศาล ชันต้นว่า เช็คของธนาคารกรุงไทย จำกัด ตามเอกสารหมายเลข จ. ๘, จ. ๙ และ จ. ๑๐ เป็นเช็คของ บ.จ.ก. แทรเวลเทรคและ บ.จ.ก. เคลต้าแทรเวล เซอร์วิส ซึ่ง จ่าย ลูกหนี้ที่ ๑ ไม่ไต่ลงลายมือชื่อเป็นผู้สั่งจ่ายไม่ต้องรับผิดชอบ ส่วนลูกหนี้ที่ ๒, ๓ ลงลายมือชื่อในเช็คในฐานะกรรมการผู้จัดการของบริษัททั้งสอง ไม่ต้องรับผิดชอบ ให้ผู้ขอรับ ชำระหนี้ได้รับชำระหนี้ตามเช็คเป็นเงิน ๑,๑๓๘,๕๑๗.-บาท ส่วนที่ขอเกินมาให้ยกศาล ชันต้นมีคำสั่งตามความเห็นของ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ผู้ขอรับ ชำระหนี้ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า "ข้อเท็จจริงที่ผู้ขอรับชำระหนี้มีใ้ฎีกาคัดค้านคง รังพึง เป็นยุติได้ว่า ลูกหนี้ที่ ๒ เป็นกรรมการบริษัท แทรเวลเทรค จำกัด ลูกหนี้ที่ ๓ เป็น กรรมการบริษัท เคลต้าแทรเวล เซอร์วิส จำกัด ลูกหนี้ที่ ๒ และลูกหนี้ที่ ๓ ต่างมีอำนาจ ลงลายมือชื่อทำการแทนบริษัทที่ตน เป็นกรรมการ และต้องประทับตราสำคัญของบริษัทที่ตน เป็นกรรมการด้วย เช็ตามเอกสารหมายเลข จ. ๘ และ จ. ๙ เป็นเช็คที่บริษัท แทรเวลเทรค จำกัด เป็นผู้สั่งจ่ายโดยมีลูกหนี้ที่ ๒ ลงชื่อสั่งจ่ายและประทับตราสำคัญของบริษัท แทรเวล เทรค จำกัด ส่วนเช็คตามเอกสารหมายเลข จ. ๑๐ เป็นเช็คที่บริษัท เคลต้า แทรเวล เซอร์วิส จำกัด เป็นผู้สั่งจ่ายโดยมีลูกหนี้ที่ ๓ ลงชื่อสั่งจ่ายและประทับตราสำคัญของบริษัท เคลต้า แทรเวล เซอร์วิส จำกัด คดีจึงมีปัญหาคือจะต้องวินิจฉัยตามฎีกาของผู้ขอรับชำระ หนี้ว่า การที่ลูกหนี้ที่ ๒ และที่ ๓ ลงลายมือชื่อในเช็คตามเอกสารหมายเลข จ. ๘, จ. ๙ และ จ. ๑๐ นั้นจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวกับบริษัท แทรเวลเทรค จำกัด และบริษัท เคลต้า แทรเวล เซอร์วิส จำกัดด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๕๐๐ และ ๕๐๑

หรือไม่ ศาลฎีกา เห็นว่า แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๐๐ จะบัญญัติว่า บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของคนที่เงินยอมต้องรับผิดชอบเพื่อความแห่งตัวเงินนั้น มาตรา ๕๐๑ บัญญัติว่า ถ้าบุคคลใดลงลายมือชื่อของคนที่เงินและมีได้เขียนแถลงว่ากระทำแทน บุคคลอีกคนหนึ่งไซ้ ทานว่าบุคคลนั้นยอมเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อความในตัวของเงินนั้นก็ตาม แต่ เชื่อกตามเอกสารหมาย จ. ๘. จ. ๙ ที่ลูกหนี้ที่ ๒ ลงชื่อส่งจ่ายหนี้ได้ประทับตราสำคัญของ บริษัท แทรเวลเทรค จำกัดไว้ด้วย และเชื่อกตามเอกสารหมาย จ. ๑๐ ที่ลูกหนี้ที่ ๓ ลงชื่อส่งจ่ายก็ได้ประทับตราสำคัญของบริษัท เกลต้าแทรเวลเซอร์วิซ จำกัด ไว้ด้วยเช่นกัน การประทับตราสำคัญของบริษัทจำกัดไว้ดังกล่าว ย่อมถือได้ว่าลูกหนี้ที่ ๒ และลูกหนี้ที่ ๓ กระทำการในฐานะผู้แทนบริษัทจำกัดดังกล่าว หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บริษัท จำกัดทั้งสองนั้นเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คคนนั่นเอง ลูกหนี้ที่ ๒ และลูกหนี้ที่ ๓ จึงไม่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อความในเช็คนั้น"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๓/๒๕๒๘ (ระหว่างธนาคารมหานคร จำกัด โจทก์
บ.จ.ก. นำตาลมิตรสยาม กับพวก จำเลย)

"กรรมการบริษัทจำกัด ก็นับรับมอบอำนาจได้ลงลายมือชื่อเป็นผู้ส่งจ่ายเช็คประทับตราของบริษัทตามข้อบังคับ เป็นการทำตามหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของบริษัท ไม่ต้องรับผิดเป็นส่วนตัว"

คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมรับผิดใช้เงินตามเนื้อความเดิมในเช็ค ๓,๖๒๖ บาท กับดอกเบี้ย ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า "ข้อที่จำเลยฎีกาว่า จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ไม่ต้องรับผิดเป็นส่วนตัวนั้น เห็นว่าจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ ลงลายมือชื่อเป็นผู้ส่งจ่าย และประทับตราของบริษัทจำเลยที่ ๑ เป็นสำคัญในเช็คพิพาทเพื่อชำระราคาอ้อยให้แก่นายวิทยา เป็นการกระทำตามหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของบริษัทจำเลยที่ ๑ เมื่อจำเลยที่ ๑ ต้องรับผิดชอบเพื่อความในเช็คนั้นแล้ว จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ หากต้องรับผิดเป็นส่วนตัวไม่"

พิพากษาแล้วว่า จำเลยที่ ๒, ๓ ไม่ควรรับผิดชอบใช้เงินแก่โจทก์

สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้มีข้อที่น่าสังเกตรสำหรับจำเลยที่ ๓ ซึ่งเป็นเพียงผู้รับมอบอำนาจ ความที่ศาสตราจารย์ จิตติ ตึงเกษียญ์ให้หมายเหตุไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าวนี้ ดังต่อไปนี้

หมายเหตุ

ตามฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ เป็นบริษัทจำกัด จำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการ จำเลยที่ ๓ เป็นผู้รับมอบอำนาจลงนามแทนจำเลยที่ ๑

สำหรับกรรมการบริษัทจำกัดนั้น เป็นผู้จัดการนิติบุคคลตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๖ เป็นตัวนิติบุคคลเอง ไม่มีปัญหาอันใด แต่ส่วนผู้รับมอบอำนาจให้ลงลายมือชื่อแทนนิติบุคคลนั้น เป็นปัญหาตามมาตรา ๕๐๑ ว่า จะต้องเขียนแกลงว่าทำการแทนนิติบุคคลหรือไม่ เพราะผู้รับมอบอำนาจไม่ใช่ "ผู้จัดการ" แต่เป็นเพียงผู้แทนอื่น ๆ ไม่ถือเป็นตัวนิติบุคคลเอง ปัญหานี้เห็นจะถือว่าศาลฎีกาวินิจฉัยแล้วยังไม่ได้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการลงลายมือชื่อในตัวเงินของผู้แทนนิติบุคคล

(๑) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๐๘/๒๕๖๔ และ ๑๓๓/๒๕๖๔ ที่ผู้เขียนกล่าวถึงนี้เป็นเรื่องของผู้แทนบริษัทลงลายมือชื่อในเช็คของบริษัท ผู้แทนดังกล่าวไม่ต้องรับผิดชอบในตัวเงินเป็นส่วนตัว แม้ผู้แทนนั้นจะมีได้เขียนแกลงว่ากระทำการแทนนิติบุคคลก็ตาม ถ้าเป็นกรณีของห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เมื่อหุ้นส่วนผู้จัดการ ซึ่งเป็นผู้แทนของห้างฯ ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายเช็คเมื่อใดกระทำให้ในฐานะผู้แทนนิติบุคคลโดยมิได้เขียนแกลงว่ากระทำการแทนห้างหุ้นส่วนผู้จัดการนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบส่วนตัวตามมาตรา ๕๐๐ ด้วย แต่มีข้อสังเกตเกี่ยวกับหุ้นส่วนผู้จัดการ ซึ่งเป็นผู้แทนของห้างฯ อยู่ประการหนึ่งคือหุ้นส่วนผู้จัดการ เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบตามมาตรา ๑๐๗๕(๕), ๑๐๘๑ ซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัดจำนวนตามมาตรา ๑๐๗๖(๒)

ฉะนั้น แม้หุ้นส่วนผู้จัดการจะไม่ต้องรับผิดชอบเช็คเป็นส่วนตัวตามมาตรา ๕๐๐ ก็ตาม แต่หากหากว่าโจทก์ได้บรรยายและมีคำขอบังคับมาในฟ้องด้วยว่า ผู้แทนที่ลงลายมือชื่อในเช็คเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ และเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด ต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนไม่จำกัดจำนวนแล้ว โจทก์ซึ่งเป็นเจ้านั้นของห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จึงชอบที่จะเรียกให้ชำระหนี้เอาจากผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการคนใดคนหนึ่งได้ตามมาตรา ๑๐๗๐ ผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการจึงต้องรับผิดชอบในหนี้เงินตามเช็คนั้นร่วมกับห้างฯ อันเป็นความรับผิดตามกฎหมายลักษณะหุ้นส่วนบริษัท หากได้รับผิดกฎหมายตัวเงินไม่

(๒) ถ้าเป็นกรณีที่บุคคลอื่นได้รับมอบอำนาจจากผู้แทนนิติบุคคลให้กระทำนิติกรรมใด ๆ แทนนิติบุคคลแล้ว เมื่อตัวแทนดังกล่าวจะออกเช็คหรือตัวเงินประเภทอื่นแทนนิติบุคคล ก็จะต้องเขียนแสดงลงไปในตัวเงินให้ชัดเจนว่ากระทำการแทนนิติบุคคลด้วย ถึงแม้ว่าตัวแทนดังกล่าวจะเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทหรือเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดของห้างหุ้นส่วนจำกัด กับทั้งประทับตราสำคัญของบริษัทหรือของห้างฯ บนลายมือชื่อของตนด้วยก็ตาม มิฉะนั้นตัวแทนจะต้องรับผิดชอบในเช็คหรือตัวเงินเป็นส่วนตัวตามมาตรา ๕๐๐ และ ๕๐๑ ด้วย ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๖๖/๒๕๐๑ (ระหว่างนายกิมเซียบ แฉวอึ้ง โจทก์ นายสมฤกษ์ กิติสุวรรณ์ จำเลย)

ผู้สั่งจ่ายลงลายมือชื่อในเช็ค และประทับตราของห้างหุ้นส่วนจำกัด ผู้สั่งจ่ายไม่พ้นความรับผิดเป็นส่วนตัว แม้จะทำแทนห้างฯ โดยรับมอบอำนาจจากผู้จัดการ แต่ผู้ทรงก็ไม่ใคร่ถึงความในข้อนี้

(๓) การลงลายมือชื่อของนิติบุคคลในตัวเงิน ผู้แทนจะต้องประทับตราสำคัญของนิติบุคคลตามข้อบังคับลงไปในตัวเงินด้วย มิฉะนั้นจะมาขออ้างสิบล่า ว่า ตนได้ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายตัวเงินในนามของนิติบุคคลไม่ได้

๓.๒.๒ กรณีการลงลายมือชื่อของผู้ที่ไม่อาจเข้าเป็นคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้น
โคหรือเป็นโคแต่ไม่เต็มผล ตามมาตรา ๕๐๒

ในเรื่องการเข้าทำสัญญาทั่ว ๆ ไปมีหลักว่าบุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการ
ทำสัญญากันทั้งนั้น กล่าวคือบุคคลใดจะทำสัญญาในรูปลักษณะใดก็ได้ และมีเสรีภาพ
ที่จะโต้เถียงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของสัญญากวความเสมอภาค เช่นในเรื่องวัตถุประสงค์
หรือข้อตกลงอื่น ๆ และจะมุ่งประสงค์ให้เกิดผลอย่างใดก็ได้ แต่ก็มีขอบเขตจำกัดเสรีภาพ
ในการเข้าทำสัญญาอยู่ ๓ ประการคือ

- (๑) วัตถุประสงค์ของสัญญาจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือ เป็นการ
ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (๒) ต้องทำตามแบบเพื่อความสมบูรณ์ของนิติกรรม กล่าวคือ ถ้ามีกฎหมาย
บัญญัติไว้ คู่สัญญาก็ต้องทำตามแบบซึ่งกฎหมายบังคับไว้
- (๓) สัญญาที่เกี่ยวกับเรื่องความสามารถของบุคคล จะต้องกระทำให้ถูกต้อง
ในเรื่องความสามารถในการทำนิติกรรมนั้นเสียก่อนด้วย

ตัวเงินก็เป็นสัญญาชนิดหนึ่ง หลักเกณฑ์เรื่องการทำสัญญาก็เป็นเช่นเดียวกันกับ
การเข้าทำสัญญาชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการทำสัญญาตัวเงิน
ด้วยแล้ว คู่สัญญาก็ต้องมีความสามารถเข้าทำสัญญาตามบัญญัติเรื่องความสามารถ เช่นเดียวกับ
กับสัญญาอื่น ๆ ทั่วไป กฎหมายลักษณะตัวเงินมาตรา ๕๐๒ จึงบัญญัติถึงผลของการที่ผู้ไร
ความสามารถหรือไม่มีความสามารถเข้าเป็นคู่สัญญาตัวเงินไว้ว่า "ถ้าตัวเงินลงลายมือชื่อ
ของบุคคลหลายคน มีทั้งบุคคลซึ่งไม่อาจเข้าเป็นคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นโคเลย หรือเป็นโค
แต่ไม่เต็มผลไซ้ ท่านว่าการนี้ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความรับผิดชอบของบุคคลอื่น ๆ
นอกนั้นซึ่งคงต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน" กล่าวคือในเรื่องตัวเงินมีหลักว่า ความสามารถของ
คู่สัญญาเป็นเรื่องเฉพาะตัวของคู่สัญญาคคนนั้นเท่านั้น แม้คู่สัญญาคคนหนึ่งจะไม่มีความสามารถ
ก็ไม่เป็นเหตุให้คู่สัญญาคคนอื่นที่มีความสามารถครบถ้วนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปด้วย คู่สัญญา
คนหนึ่งจะอาจขอปกป้องในความสามารถของคู่สัญญาอื่นมาเป็นข้อต่อสู้ของตนไม่ได้

▶ ประภาศน์ อวยชัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพฯ-
มหานคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๘), หน้า ๑๔๕ - ๑๕๐.

บุคคลที่ไม่อาจ เข้า เป็นคู่สัญญาตามตัว เงินได้ มาตรา ๕๐๒ บัญญัติไว้เป็น

๒ พวก คือ

(๑) บุคคลซึ่งไม่อาจ เข้า เป็นคู่สัญญาได้เลย บุคคลประเภทนี้ได้แก่บุคคล บางราย ซึ่งมีข้อบังคับไม่ให้ ออก สลากหลัง หรือรับรองตัว เงิน เป็นค้ำ หรือ เป็นการ นอกวัตถุประสงค์ที่จะทำ เช่นนั้น แต่ไม่หมายความถึงกิจการที่อยู่ในวัตถุประสงค์ที่จะออก ตัวเงินได้ แต่ผู้ลงชื่อในตัวเงินได้ลงชื่อไปโดยปราศจากอำนาจ ซึ่งอาจมีการให้สัตยาบัน ได้

ในคำราตัวเงินของอังกฤษ ได้กล่าวถึงการ เข้า เป็นคู่สัญญาของบริษัท หรือบริษัท ไว้ว่า "บริษัทที่มีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการค้ำนั้น จะมีอำนาจในการออก รับรอง สิ่งจ่าย หรือสลักหลัง ตัวเงินได้โดยปริยาย เพราะวัตถุประสงค์ของสถาบันดังกล่าว บังคับ โดยตรงว่า สถาบันนั้นมีสิทธิในการออก รับรอง สิ่งจ่าย หรือสลักหลังตัว เงินได้ แต่บริษัท ที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อทำกิจการสาธารณะโลก เช่นการรถไฟ ไม่สามารถออกตัว เงินโดยไม่มี อำนาจระบุให้ไว้โดยชัดแจ้งได้"

(๒) บุคคลที่เป็นคู่สัญญาได้แต่ไม่เต็มผล บุคคลประเภทนี้ได้แก่บุคคลที่ยังไม่มี ความสามารถทำสัญญาได้เองโดยลำพัง เช่นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถ ทั้งนี้เพราะบุคคลดังกล่าว เมื่อจะทำนิติกรรม หรือทำสัญญาใด ๆ จะต้องได้รับความยินยอม ของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน หรือการนั้น ๆ ต้องให้ผู้อนุบาลทำการแทน หากผู้เยาว์หรือ คนไร้ความสามารถมาทำไปโดยฝ่าฝืนข้อห้ามนี้แล้ว สัญญาที่ทำย่อม เป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา ๒๑, ๓๑, ๓๒, ๓๔ ซึ่งเมื่อมองกลางแล้ว ถือว่าสัญญาที่ทำเป็นโมฆะมาแต่ เริ่มแรก (ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๔ วรรค ๑) แต่ก็มีปัญหาในส่วนที่เกี่ยวกับผู้เยาว์ว่า ถ้า

Maurice Megrah and F.R. Ryder, Byles on Bill of Exchange,

p. 40;

ผู้เยาว์ออกเช็คสั่งจ่ายเงินเพื่อชำระราคาสินค้าที่ตนซื้อมา อันเป็นการจำเป็นแก่
 ฐานะรูปแห่งตน เช่นผู้เยาว์จะต้องรับผิดตามเช็คนั้นหรือไม่

ในเรื่องนี้มีความเห็นว่า "บทบัญญัติในมาตรา ๘๐๒ บัญญัติแต่เพียงกรณีที่คุณสัญญา
 บางคนไม่มีความสามารถที่จะเข้ามาทำการเกี่ยวข้องกับตัวเงินใดเลย กับอีกกรณีหนึ่ง
 เป็นพวกที่ถูกจำกัดในเรื่องความสามารถในการเข้ามาทำสัญญาเท่านั้น บทบัญญัติมาตรา
 ๘๐๒ ของเราไม่ครอบคลุมถึง เรื่องผู้เยาว์ไม่มีอำนาจออกตัวเงิน และไม่ต้องรับผิดชอบ
 ตัวเงินใดไว้ชัดเจนเหมือนดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๖(๒) ของกฎหมายอังกฤษ เมื่อมาตรา
 ๘๐๒ เป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิของบุคคล โดยหลักแห่งการตีความกฎหมาย บทบัญญัติที่เป็นการ
 จำกัดสิทธิของบุคคล ควรตีความโดยจำกัดเคร่งครัด เมื่อมาตรา ๘๐๒ ระบุเฉพาะ
 บุคคลที่ไม่มีความสามารถเลย และบุคคลที่มีความสามารถแต่ความสามารถนั้นถูกจำกัด
 โดยกฎหมายว่าไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวเงิน เพราะลายมือชื่อของคนที่ไต่ลงไว้ ฉะนั้น บุคคล
 ใดก็ตามที่มีความสามารถและความสามารถเขาไม่ถูกจำกัดโดยกฎหมายแล้ว บุคคลนั้นย่อม
 เข้ามาเป็นผู้สัญญาและต้องรับผิดชอบ เพราะลายมือชื่อของเขาที่ลงไว้ในตัวเงินใด ฉะนั้น
 เมื่อบทบัญญัติในมาตรา ๒๘ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปในมาตรา ๒๑ จึงต้องถือว่าผู้
 เยาว์มีความสามารถอย่างเต็มที่ที่จะกระทำการใด ๆ ได้ ถ้าหากการนั้น เป็นการสมแก่
 ฐานะรูป และเป็นการจำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพตามสมควร ฉะนั้น จึงเห็นว่าผู้เยาว์มีอำนาจ
 ออกตัวเงินสำหรับชื่อของจำเป็นได้ และต้องผูกพันรับผิดชอบต่อตัวเงินที่ตนไต่ออกไปนั้น"

ต่อความเห็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นควยว่า หากผู้เยาว์ออกตัวเงินเพื่อชำระหนี้
 ซึ่งเป็นการสมควรแก่ฐานะรูปแห่งตน และเป็นการจำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพตามสมควรแล้ว
 ผู้เยาว์ก็ควรผูกพันตามตัวเงินที่ตนเองไต่ออกไปนั้น แต่การที่จะพิจารณาว่าผู้เยาว์สามารถ

ไพฑูริย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัว
 เงิน, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๒๕-๓๐.

ออกตัวเงิน ซึ่งเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่งใดหรือไม่ จะต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๒ ประการคือ

๑. ต้องเป็นนิติกรรมที่จำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพจริง ๆ และ
๒. นิติกรรมที่จำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพนี้ยังต้องสมแก่ฐานะานุรูปด้วย

หากเขาหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบ ๒ ประการนี้แล้ว ผู้เยาว์ก็สามารถเข้าเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินใด ซึ่งเป็นการพิจารณาจากบทบัญญัติตาม ป.พ.พ. มาตรา ๒๔ นั้นเท่านั้น มิได้เอาบทบัญญัติตามมาตรา ๕๐๒ มาพิจารณาว่า ผู้เยาว์จะรับผิดชอบตั๋วเงินใดหรือไม่โดยตรงในความเห็นข้างต้นที่กล่าวไว้ว่า "เมื่อมาตรา ๕๐๒ เป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิของบุคคล โดยหลักแห่งควรตีความ ควรต้องตีความโดยเคร่งครัด" นั้นเห็นว่า มาตรา ๕๐๒ นี้เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงผลของการที่บุคคลซึ่งไม่อาจเข้าเป็นคู่สัญญาได้เลย หรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผล เข้าเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินไม่กระทบกระทั่งถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาคณะอื่น ๆ ในตั๋วเงินอีกต่างหาก ส่วนใครจะเป็นบุคคลที่ไม่อาจเข้าเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินได้เลย หรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผลก็มีบัญญัติไว้แล้วใน บรรพ ๑ หมวดที่ ๒ เรื่องความสามารถ ก็ต้องว่ากันไปตามนั้น ใช้อำนาจบทบัญญัติตามมาตรา ๕๐๒ จะเป็นบทจำกัดสิทธิของบุคคลเพื่อ เป็นเหตุผลในการอธิบายปัญหาที่กล่าวหาว่าไม่

พระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. ๑๘๘๒ ของอังกฤษ ก็มีบทบัญญัติที่เกี่ยวเนื่องกับความรับผิดชอบของผู้ที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินให้ไม่ต้องรับผิดชอบต่อตั๋วเงินไว้เช่นกัน ในหมวดเรื่องความสามารถและอำนาจของคู่สัญญา ตามมาตรา ๒๒ ว่า

"มาตรา ๒๒(๑) บุคคลมีความสามารถรับผิดชอบต่อตั๋วเงินเฉพาะเมื่อมีความสามารถในการทำสัญญา

แต่ท่านบัญญัติไว้ด้วยว่า ความในมาตรานี้ไม่ทำให้บริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อตั๋วเงินในฐานะเป็นผู้สั่งจ่าย ผู้รับรอง หรือผู้สลักหลัง เว้นแต่จะมีอำนาจทำสัญญารับผิดชอบเช่นนั้นได้ ตามกฎหมายบริษัทที่ใช้อยู่ในขณะนั้น

(๒) แม่ผู้เยาว์ หรือบริษัทผู้ซึ่งไม่มีความสามารถจะรับผิดชอบตัวเงิน จะเป็นผู้ออกหรือสลักหลังตัวเงิน การออกและการสลักหลังตัวเงิน เช่นนั้น ยังให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะได้เบียดเอาแก่คู่สัญญาอื่น ๆ ในตัว"

สรุปได้ว่า หากบุคคลซึ่งไม่อาจเข้า เป็นคู่สัญญาแห่งตัวเงินได้ หรือเป็นได้ แต่ไม่เต็มตามมาตรา ๕๐๒ ลงลายมือชื่อของตนไปเป็นตัวเงินแม้ลงไปโดยความสมัครใจก็ตามที่ บุคคลดังกล่าวก็อาจไม่ต้องรับผิดชอบต่อความแห่งตัวเงินอันเป็นบทยกเว้นของ ทฤษฎีความรับผิดชอบของคู่สัญญาที่ลงลายมือชื่อในตัวเงิน